

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O. P. S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**POČÍTAČOVÁ KRIMINALITA SE ZAMĚŘENÍM NA
SOFTWAREVÉ PIRÁTSTVÍ**

Autor práce: Miroslav Šnajdr

Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě

Forma studia: prezenční

Vedoucí práce: Mgr. Vladimír Čížek, DiS.

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2012

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v této práci.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. Vladimíru Čížkovi, DiS. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce. Zároveň děkuji tiskovému mluvčí BSA Janu Hlaváčovi a Mgr. Vojtěchu Chloupkovi za velmi užitečné informace.

ABSTRAKT

ŠNAJDR, M. *Počítačová kriminalita se zaměřením na softwarové pirátství : bakalářská práce*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2012. 78 s. Vedoucí bakalářské práce : Mgr. Vladimír Čížek, DiS.

Klíčová slova: autorské právo, počítačový program, softwarové pirátství, softwarové licence, stahování

Bakalářská práce „Počítačová kriminalita se zaměřením na softwarové pirátství“ pojednává o aktuálních příčinách softwarového pirátství. Práce sleduje základní vymezení pojmu softwarové pirátství, současnou právní úpravu softwarového pirátství, její problematiku a licence. Obsahem práce dále je analýza pirátské komunity se zaměřením zejména na fenomén označovaný jako „warez“. Dále jsou uvedeny konkrétní důvody pro používání pirátského softwaru a s tím spojená rizika. Práce se rovněž snaží vysvětlit softwarové pirátství ve firmě a dopady pirátství na ekonomiku. V rámci metod obrany práce popisuje prevenci, represii a postihy pachatelů.

Náplní praktické části je kvantitativní výzkum formou dotazníkového šetření a řízený rozhovor, který proběhl s tiskovým mluvčím BSA Janem Hlaváčem a s Vojtěchem Chloupkem, specialistou na počítačové pirátství. Dotazníkové šetření sleduje osobní zkušenost respondentů se softwarovým pirátstvím, zákonnou úpravu, která upravuje oblast softwarového pirátství, příčiny softwarového pirátství, odhalování softwarového pirátství, softwarové firmy a míru softwarového pirátství v České republice.

ABSTRACT

ŠNAJDR, M. *Computer crime specialized in software piracy : Bachelor thesis.*
České Budějovice : The College of European and Regional Studies, o. p. s., 2012. 78 p.
Supervisor : Mgr. Vladimír Čížek, DiS.

Key words: copyright law, software, software piracy, software license, downloading

This thesis entitled „Computer crime specialized in software piracy“ discusses the causes of software piracy. The thesis defines the term „software piracy“, its legal status, licences and the problems associated with it. Analysis of the software piracy community and the especially the phenomenon known as „warez“ is debated within the document. Further reasons for using pirated software and the risks associated with doing so are discussed. Piracy in firms and its financial consequences are also addressed. Within framework methods of defence the thesis describes steps taken to reduce the occurrence of piracy and sanctions for offenders.

The practical part of the thesis includes data gathered through quantitative research in the form of a questionnaire and interviews which have been conducted with Jan Hlaváč; PR of BSA, and Vojtěch Chloupek; specialist in the field of software piracy. The questionnaire focuses on responders´ personal experience with piracy, the reasons behind it and the legal implications of the activity. The questionnaire also focuses on software companies and the prevalence of software piracy in the Czech Republic.

OBSAH

ÚVOD	8
1 CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE.....	9
2 SOUČASNÁ PRÁVNÍ ÚPRAVA SOFTWAREVÉHO PIRÁTSTVÍ	11
2.1 Trestné činy související se softwarem.....	13
2.2 Problematika současné právní úpravy.....	14
2.2.1 Legislativní návrhy zákonů ACTA, PIPA a SOPA	16
3 LICENCE	19
3.1 Licenční smlouva	19
3.2 Druhy licenčních smluv	20
3.3 Zánik licence a licenční smlouvy.....	23
4 SOFTWAREVÉ PIRÁTSTVÍ.....	25
4.1 Historie softwarového pirátství.....	25
4.1.1 Počátky softwarového pirátství v České republice	26
4.1.2 Kauza Mironet.....	27
4.2 Nejčastější případy softwarového pirátství	28
4.2.1 Konkrétní důvody pro používání pirátského softwaru.....	29
4.2.2 Rizika používání nelegálního softwaru.....	30
4.3 Pirátská komunita.....	31
4.3.1 Typologie softwarových pirátů	31
4.3.2 Warez a jeho hrozba.....	32
4.3.2.1 Pojem a činnost warezu.....	32
4.4 Softwarové pirátství ve firmě.....	34
4.5 Dopady pirátství na ekonomiku	36
4.6 Prevence softwarového pirátství	37
4.6.1 Represe	39
4.6.2 Business Software Alliance - BSA	40
4.6.3 Přehled dalších subjektů zastupující autory a nositele práv souvisejících s právem autorským	41
5 VÝZKUMNÁ ČÁST PRÁCE.....	43
5.1 Dotazníkové šetření.....	43
5.1.1 Distribuce dotazníku	44
5.1.2 Vyhodnocení dotazníkového šetření.....	45

5.2	Řízený rozhovor s odborníky na softwarové pirátství	57
5.3	Shrnutí dotazníkového šetření a řízeného rozhovoru.....	62
ZÁVĚR.....		65
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ		68
SEZNAM ZKRATEK.....		71
SEZNAM OBRAZKŮ A GRAFŮ		72
PŘÍLOHY		73

ÚVOD

Softwarové pirátství můžeme označit jako poměrně mladý obor, který se v poslední době velmi rozmáhá. Nejedná už se pouze o prosté kopírování, ale k pirátství může dojít stahováním, sdílením či prodejem softwaru. V dnešní době existuje celá řada softwaru, který slouží pro různé užití. Právě s pojmem software úzce souvisí pojem licence, která určuje, jakým způsobem lze se softwarem nakládat.

Softwarové pirátství dokázalo během pár let zasáhnout tolik odvětví dnešního moderního světa informací, že je takřka nemožné ho zastavit. Softwaroví piráti jsou stále o krok napřed před orgány činnými v trestním řízení a stále vymýšlejí nové sofistikovanější metody jak krást software. Proti pirátství bylo použito všech veškerých možných právních prostředků, které jsou v současnosti k dispozici, ale nárůst pirátství do celého světa to nezastavilo.

S nástupem digitálního věku se softwarové pirátství prostě muselo objevit. Nejhorší ze všeho je, že tento fenomén má velký dopad na ekonomiku. V České republice sice kleslo pirátství třetím rokem o procentní bod, ale i tak kvůli pirátství přišli tuzemští výrobci o tržby v hodnotě 3,7 miliardy korun. Celosvětově činí ztráta za kradený software dokonce rekordních 59 miliard amerických dolarů.¹

Téma „Počítačová kriminalita se zaměřením na softwarové pirátství“ jsem si vybral z důvodu poměrně vysoké míry softwarového pirátství v České republice. Rozhodl jsem se tedy blíže seznámit s problematikou softwarového pirátství a její právní stránkou. Při získávání materiálů, které souvisejí se softwarovým pirátstvím mě rovněž zaujalo, že lidé ani často neví, že se dopouští porušení autorského práva.

Téma jsem si zvolil i z důvodu mého zájmu o počítače a jelikož se zajímám o právo a snažím se vyhovět požadavku vazby oboru, který studuji a zaměření školy, bude bakalářská práce pojata i z právní stránky.

¹ BSA – *Softwarové pirátství v Česku kleslo třetím rokem o procentní bod* [online]. 12. 5. 2011 [cit. 2011-11-23]. Dostupný z WWW: <<http://www.bsa.org/country/News%20and%20Events/News%20Archives/global/05062011-idc-globalpiracystudy.aspx>>.

1 CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Bakalářská práce „Počítačová kriminalita se zaměřením na softwarové pirátství“ se zabývá problémem, který je v současné době velmi aktuálním tématem. Práce pojednává o aktuálních příčinách softwarového pirátství. V České republice se sice míra softwarového pirátství každým rokem snižuje, ale stále je na takové úrovni, že je potřeba ji nějak řešit. Cílem bakalářské práce je tedy zjištění, proč je softwarové pirátství v České republice tak rozšířené. Cíl je zkoumán v teoretické části práce pomocí shromažďování informací a analýzy odborných textů. V praktické části práce je cíl zkoumán pomocí vyhodnocení dotazníkového šetření a vzájemné komparace dotazníku s rozhovorem. Ve své práci se dále zaměřím na rozbor problematiky současné právní úpravy, pirátskou komunitu a budu se věnovat softwarovému pirátství z pohledu českého práva.

Bakalářská práce je strukturovaná do několika kapitol a podkapitol. První tři kapitoly jsou teoretické. První kapitola je zaměřena na současnou právní úpravu softwarového pirátství a její problematiku. Ve druhé kapitole je pozornost věnována licencím. Třetí kapitola se zabývá softwarovým pirátstvím a je stěžejní kapitolou celé teoretické části.

Teoretická část práce je analyzována pomocí celé řady zdrojů. Využity byly zejména odborné publikace, ale i např. internetové zdroje. Mezi klíčové zdroje bakalářské práce patří knihy s názvem *Softwarové pirátství bez záhad*² od P. Craiga a R. Honicka, *Počítačová kriminalita*³ od M. Matějky a *Softwarové právo*⁴ od L. Jansy a P. Otevřela. Hlavním zdrojem statistické analýzy je portál *Business Software Alliance*.

Čtvrtá kapitola spadá již do praktické části práce. Praktická část práce byla vypracována na základě dotazníkového šetření a řízeného rozhovoru. Cílem výzkumné části bylo zjistit příčiny softwarového pirátství. Pro splnění cíle byla zvolena analýza

² CRAIG, P; HONICK, R. *Softwarové pirátství bez záhad*. 1. vydání. Praha : Grada Publishing, 2008. 224 s. ISBN 978-80-247-1765-4.

³ MATĚJKA, M. *Počítačová kriminalita*. 1. vydání. Praha : Computer Press, 2002. 106 s. ISBN 80-7226-419-2.

⁴ JANSA, L; OTEVŘEL, P. *Softwarové právo*. 1. vydání. Brno : Computer Press, 2011. 340 s. ISBN 978-80-251-3458-0.

a vzájemná komparace dotazníku s rozhovorem. Na základě těchto metod byly vytyčeny příčiny softwarového pirátství.

Kvantitativní výzkum proběhl formou dotazníkového šetření v období leden – únor 2012. Dotazník byl rozeslán prostřednictvím e-mailu (odkaz), dále pomocí zpráv prostřednictvím sociálních sítí a poslední část dotazníků byla distribuována osobně v papírové podobě. Následně byl dotazník vyplňován pomocí aplikace Google Docs. Do aplikace Google Docs byly také zadány dotazníky, které byly vyplněny v papírové podobě. Během dotazníkového šetření bylo celkově osloveno 250 respondentů, z toho se vrátilo 131 vyplněných dotazníků. Dotazník obsahuje celkem 21 otázek. Otázky jsou zaměřeny na identifikaci respondentů, osobní zkušenost respondentů se softwarovým pirátstvím, zákonnou úpravu, která upravuje oblast softwarového pirátství, příčiny softwarového pirátství, odhalování softwarového pirátství, softwarové firmy a poslední část dotazníku je zaměřena na míru softwarového pirátství v České republice.

Ve výzkumné části práce jsou dále uplatněny kvalitativní metody, konkrétně řízený rozhovor, který slouží k obohacení a rozšíření dané práce. Řízený rozhovor proběhl s Janem Hlaváčem, tiskovým mluvčím protipirátské organizace Business Software Alliance a s Vojtěchem Chloupkem, specialistou na počítačové pirátství.

2 SOUČASNÁ PRÁVNÍ ÚPRAVA SOFTWAREVÉHO PIRÁTSTVÍ

Pro komplexní nástin o daném tématu je potřeba poskytnout stručný nástin právní úpravy v České republice. Hlavním pramenem právního řádu České republiky, který chrání veškerý software je zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon. V oblasti veřejného práva je nejdůležitějším právním nástrojem, který upravuje softwarové pirátství zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. V oblasti soukromého práva jsou nejdůležitějšími prameny, které chrání software zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník a zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník. Softwarové pirátství ale upravuje celá řada dalších zákonů (např. zákon o účetnictví, ochranných známkách, o daních z příjmů).

Oblast softwaru dále upravuje vyhláška Ministerstva kultury České republiky, č. 488/2006 Sb., která byla novelizována vyhláškou č. 408/2008 Sb., platnou od 1. 1. 2009. Vyhláška stanovuje typy přístrojů k zhotovování rozmnoženin, typy nenahraných nosičů záznamů a výše paušálních odměn.

Hlavním pramenem právního řádu ČR, který chrání software, je tedy autorský zákon. Základním principem autorského zákona je skutečnost, že AutZ nechrání myšlenku, nýbrž její tvůrčí zpracování. Definice díla chráněného AutZ tak, jak je uvedena v ustanovení § 2, hovoří o tom, že předmětem práva autorského je dílo literární a jiné dílo vědecké, které je jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora a je vyjádřeno v jakékoli objektivně vnímatelné podobě včetně podoby elektronické, trvale nebo dočasně, bez ohledu na jeho rozsah, účel nebo význam. Z ochrany se tedy nevyjímá ani počítačový program, dočasně umístěný v paměti počítače v rámci jednoho zpracování dat, ani ještě techničtější dočasné umístění díla do vyrovnávací paměti (tzv. cache nebo proxy paměti).⁵

Autorský zákon přitom určité díla z autorskopravní ochrany výslovně vylučuje (§ 2 odst. 2 AutZ) – jde o právní předpisy a rozhodnutí, veřejné listiny, úřední spisy, denní zprávy, projevy přednesené při projednávání veřejných záležitostí. Z hlediska počítačových programů nemůže být tedy autorským dílem pouhý předpis uvedených děl (např. Sbírký zákonů a dalších na nosiče dat, ale výhradně jejich načtení s určitým

⁵ SMEJKAL, V. *Internet a §§§*. 2. vydání. Praha : Grada Publishing, 2001. Co je chráněno autorským zákonem? s. 38.

ztvárněním, formou komunikace apod., které naplňuje znaky autorskoprávní individuality s tím, že autorským dílem je tento program, nikoliv data v něm zahrnutá).⁶

Co nás nejvíce bude zajímat, je vymezení počítačových programů jakožto předmětu ochrany autorským právem. Ustanovení zákona „*Za dílo se považuje též počítačový program, je-li původní v tom smyslu, že je autorovým vlastním duševním výtvorem*“. Na rozdíl od jedinečnosti uvedeném v odst. 1 § 1 AutZ pro „normální“ autorská díla je pro software uveden pouze slabší požadavek – původnost. Je proto zřejmé, aby byl chráněn podle autorského zákona, musí být dílem fyzické osoby – autora, musí být výsledkem jeho tvůrčí duševní činnosti – tedy nikoliv nějakým mechanistickým řešením např. programem využívajícím generátor náhodných čísel.⁷

Velmi významnou roli v souvislosti s autorským zákonem hraje licenční smlouva. Licenční smlouvou autor poskytuje nabyvateli oprávnění k výkonu práva dílo užít (licenci) k jednotlivým způsobům nebo ke všem způsobům užití, v rozsahu omezeném nebo neomezeném, a nabyvatel se zavazuje, není-li podle § 49 odst. 2 písm. b) sjednáno jinak, poskytnout autorovi odměnu.⁸

Autorský zákon tedy upravuje licenční smlouvu vztahující se na autorská díla. V zájmu jednoty právního řádu bylo upuštěno od dřívějšího spíše formálního rozlišení autorských smluv podle způsobu užití, které byly svou povahou vždy zásadně smlouvami licenčními, pouze se tak v zákoně neoznačovaly, a i pro oblast autorského práva se výslovně zavedla jednotná smlouva licenční jako základní a jediný v zákoně výslovně pojmenovaný smluvní typ obvyklý pro celou oblast práv k nemotným statkům/duševnímu vlastnictví.⁹

Další významný zákon, který upravuje softwarové pirátství, je trestní zákoník č. 40/2009 Sb., s účinností od 1. 1. 2010. Ve smyslu trestních předpisů je za porušení autorského práva odpovědný ten, kdo úmyslným či nedbalostním jednáním porušil autorské právo. Trestněprávní odpovědnost je v současné době vázána vždy na

⁶ SMEJKAL, V; SOKOL, T; VLČEK, M. *Počítačové právo*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 1995. Program jako autorské dílo, s. 6.

⁷ SMEJKAL, V. *Internet a §§§*. 2. vydání. Praha : Grada Publishing, 2001. Počítačové programy chráněné podle nového zákona, s. 38-39.

⁸ Česko. Zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon). In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2000. Dostupný z WWW: <<http://business.center.cz/business/pravo/zakony/autorsky/>>.

⁹ KRÍŽ, Jan, et al. *Autorský zákon - komentář a předpisy související*. 1. vydání. Praha : Linde, 2001, s. 140.

konkrétní jednání fyzické osoby a navíc musí být fyzická osoba trestněprávně odpovědná (např. věk více než 15 let atd.).

V případě, že se jedná o nedbalostní jednání, je fyzická osoba trestná pouze v zákonem stanovených případech. Rovněž je důležité, aby jednání fyzické osoby naplňovalo znaky společenské škodlivosti, protože ne každé porušení autorského práva znamená automaticky trestnou činnost. Intenzita jednání fyzické osoby musí dosáhnout porušení určitého stupně závažnosti, přičemž stupeň závažnosti vyhodnocují orgány činné v trestním řízení.

2.1 Trestné činy související se softwarem¹⁰

Trestní zákoník uvádí několik trestných činů spojených se softwarem, které jsou významné:

- 1) **Neoprávněný přístup k počítačovému systému a nosiči informací (§ 230 TrZ)** – Trestný čin postihuje toho, kdo překoná bezpečnostní opatření a tím získá přístup k počítačovému systému nebo k jeho části (např. hacking). Tresty jsou pak od jednoho roku do osmi let odnětí svobody podle výše škody, získaného prospěchu či dalších okolností. Stejně tak může být uložen peněžitý trest, propadnutí věci či zákaz činnosti.
- 2) **Opatření a přechování přístupového zařízení a hesla k počítačovému systému a jiných takových dat (§ 231 TrZ)** – Jde o stíhání osob, které vytvoří či šíří program za účelem prolamování hesel nebo taková hesla získaly a drží je za účelem spáchání trestného činu. Tresty zákon stanoví od šesti měsíců do pěti let odnětí svobody podle výše škody, získaného prospěchu či dalších okolností. Stejně tak může být uložen peněžitý trest, propadnutí věci, či zákaz činnosti.
- 3) **Poškození záznamu v počítačovém systému a na nosiči informací a zásah do vybavení počítače z nedbalosti (§ 232 TrZ)** – Jedná se o nedbalostní trestný čin postihující např. jakéhokoli zaměstnance nebo toho, kdo implementuje software, a také toho, kdo by při své činnosti z hrubé nedbalosti způsobil ztrátu dat či poškození softwaru, a způsobil tím škodu v minimální výši 500 000 Kč.

¹⁰ JANSÁ, L.; OTEVŘEL, P. *Softwarové právo*. 1. vydání. Brno : Computer Press, 2011. Trestné činy související se softwarem, s. 69-71.

Tresty stanoví zákon od šesti měsíců do dvou let odnětí svobody podle výše škody či dalších okolností. Stejně tak může být uložen peněžitý trest, propadnutí věci či zákaz činnosti.

- 4) **Porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže (§ 248 TrZ)** – Trestný čin je zmiňován především kvůli tomu, že se k této skutkové podstatě někdy přidává i trestný čin porušení práv k ochranné známce (§ 268 TrZ). Tresty zákon opět stanoví až do osmi let odnětí svobody podle výše škody, získaného prospěchu či dalších okolností. Stejně tak může být uložen peněžitý trest, propadnutí věci či zákaz činnosti.
- 5) **Porušení autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi (§ 270 TrZ)** – Ostatní formy softwarového pirátství bývají postižitelné v rámci trestného činu porušení autorského práva. Podmínkou je, že tento zásah do autorských práv musí být navíc nikoliv nepatrný. Tresty zákon opět stanoví až do osmi let odnětí svobody podle výše škody, získaného prospěchu či dalších okolností. Stejně tak může být uložen peněžitý trest, propadnutí věci či zákaz činnosti.

O softwarovém pirátství nerozhoduje pouze trestní soud, ale může o něm rozhodovat také občanský soud. Občanský soud může vydat soudní příkaz k zastavení dalšího používání softwaru a ke smazání nebo odevzdání nelegálních kopií. Občanský soud může rovněž uložit náhradu škody či ušlého zisku vzniklých vlastníkově autorských práv v důsledku nelegálního užívání či rozšiřování a náhradu soudních výloh.

2.2 Problematika současné právní úpravy

Boj proti softwarovému zločinu naráží již delší dobu na jeden základní problém. Je jím teritorialita práva. Právní řády jednotlivých zemí platí (až na výjimky) pouze uvnitř jejich hranic. Internet ovšem žádné hranice nemá ani nezná. V souvislosti s absencí mezinárodněprávní úpravy se otevírá volné pole působnosti pro fantazii států a ne vždy to vede k žádoucím výsledkům. Zamezit něčemu podobnému by bylo možné pouze urychleným zahájením prací na sjednocení „internetového práva“ např. prostřednictvím mezinárodní konference pod záštitou mezinárodní organizace. Jako je tomu např. v dalších oblastech práva s jistou mírou exterritoriality (např. letecké právo).

Výsledkem jednání by měla být mnohostranná smlouva závazná pro signatáře. Ta by sjednotila svět na jednom výkladu sporných bodů a nastolila by větší míru právní jistoty v souvislosti s Internetem, než jaká panuje dnes.¹¹

V praxi se může jednat např. o problém, který zní: podle jakého právního řádu chránit autorská díla, když dopad následků jejich užití přesahuje hranice jednoho státu? Údajné porušení autorských práv, které autor nebo jiný oprávněný vykonavatel autorských práv zažaluje, bude posuzováno podle práva státu, kde k tomuto aktu zneužití autorského díla došlo (princip teritoriality), což v případě zpřístupnění díla prostřednictvím Internetu je právo státu, kde je server s daným obsahem fyzicky umístěn. Podle tohoto práva se bude též posuzovat, zda se jedná či nejedná o autorské dílo, jaké se k tomuto dílu váží práva, jaké jsou výjimky k těmto právům a jak dlouho tato ochrana trvá. V případě stahování dat z Internetu pak bude rozhodné právo státu, kde je umístěn počítač koncového uživatele.¹²

Do budoucna je rovněž potřeba uzavírat mezinárodní smlouvy o vyšetřování a stíhání pachatelů, které by umožnily stíhat pachatele žijící na území jednoho státu, ale porušující autorské právo na území jiného státu. V současné době jsou tyto pachatele prakticky nepostižitelní.

Další problém, který se velmi často vyskytuje, je otázka mající vztah k výpočtu škod nebo pokut. Paděláním softwaru se dají vydělat obrovské částky peněz. Paděláním softwaru se rychle rozšířilo a jediný způsob, jak je možné softwarové piráty odstrašit spočívá v tvrdých postizích. Jen pouze v případě, že budou soudy ochotny ukládat vysoké pokuty a předepisovat značně vysoké náhrady škod – lze očekávat obrat. Zákon tudíž musí být velice přísný a jeho vynucování musí být nesmlouvavé.¹³

Na závěr je potřeba uvést, že velkým problémem je i samotné přijetí nových protipirátských zákonů. Tyto legislativní návrhy totiž zpravidla upřednostňují korporátní zájmy před lidskými právy a o jejich prosazení se snaží zejména lobbystické skupiny jako jsou např. RIAA nebo MPAA, softwarové společnosti či knižní

¹¹ MATĚJKA, M. *Počítačová kriminalita*. 1. vydání. Praha : Computer Press, 2002. Sjednocování právních úprav je nevyhnutelné, s. 95-96.

¹² ČERMÁK, J. *Internet a autorské právo*. 1. vydání. Praha : Linde, 2001. Problematika určení rozhodného autorského práva v prostředí internetu, s. 185-188.

¹³ KOENIG, E; SMITH, B. *Metody boje proti softwarovým pirátům ve světě*. 1. vydání. Praha : Leringo, 1993. Právní problémy při vedení sporů, s. 26.

nakladatelství. Proti takto chystaným zákonům je ovšem veliký tlak ze strany společnosti, která tím snižuje šance na jejich přijetí.

2.2.1 Legislativní návrhy zákonů ACTA, PIPA a SOPA

ACTA, neboli Obchodní dohoda proti padělatelství je vícestranná mezinárodní obchodní dohoda, která má být uzavřena mezi Evropskou unií a jejími členskými státy, Austrálií, Kanadou, Japonskem, Korejskou republikou, Spojenými státy mexickými, Marockým královstvím, Novým Zélandem, Singapurskou republikou, Švýcarskou konfederací a Spojenými státy americkými.¹⁴

ACTA začala vznikat v říjnu 2007 a až do dubna 2010 probíhalo celé vyjednávání utajeně. Hlavním iniciátorem vyjednávání a prosazování ACTA jsou Spojené státy americké. Vynucování duševního vlastnictví je pro USA diplomatická priorita od roku 1994, kdy začala vznikat smlouva TRIPS. ACTA je pokračováním této politiky.¹⁵

Velmi důležité je, že ACTA neupravuje jen oblast internetového pirátství, ale upravuje i např. oblast výrobců spotřební elektroniky nebo v případě, že by došlo k uplatnění principů ACTA ohledně jejích patentů, tak může mít vliv i např. na zemědělství nebo farmaceutický průmysl.

Odpůrcům dohody ACTA se především nelíbí, že dohoda byla vyjednávána utajeně pod velkým vlivem nahrávacích a filmových korporací. Odpůrcům se rovněž nelíbí, že ACTA je smlouvou, která může regulovat Internet, a tím podkopávat principy svobodné společnosti. Na druhou stranu, obhájci dohody ACTA uvádějí, že protipirátská opatření na Internetu a na hranicích, které přináší dohoda ACTA ochrání české exportéry před nekalou soutěží, paděláním obchodních známek a pirátským kopírováním výrobků.

Závěrem k obchodní dohodě ACTA je potřeba dodat, že Česká republika sice podepsala dohodu ACTA, ale v současné době je ratifikace této dohody zastavena. V České republice se konalo proti dohodě ACTA několik protestních průvodů, které

¹⁴ *Ministerstvo průmyslu a obchodu – Dohoda proti padělatelství ACTA* [online]. 7. 11. 2011 [cit. 2012-03-13]. Dostupný z WWW: <<http://www.mpo.cz/dokument91931.html>>.

¹⁵ FERJENČÍK, M; MICHÁLEK, J. *Pirátské noviny - ACTA: Zostřený boj za „duševní vlastnictví“* [online]. 5. 1. 2012 [cit. 2012-02-10]. Dostupný z WWW: <http://piratskenoviny.cz/?c_id=33494>.

byly organizovány pomocí sociálních sítí a po zveřejnění, že Česká republika podepsala obchodní dohodu ACTA, byly napadeny webové stránky vlády České republiky, OSA a webové stránky ČPU. K těmto útokům se přihlásili hackeři z hnutí Anonymous.

Další z legislativních návrhů je zákon SOPA. SOPA je návrhem Sněmovny reprezentantů a je vůbec jedním z nejkontroverznějších legislativních opatření, které se v rámci boje se softwarovým pirátstvím objevilo. SOPA přináší zásadní změnu v tom, že by bylo možné, aby na základě nařízení soudu, byla zablokována stránka, která nabízí např. odkazy vedoucí na nelegální obsah. Toto opatření, ale lze jednoduše zneužívat v konkurenčním boji, kdy by mohlo dojít k tomu, že na základě několika příspěvků v diskuzích pod článkem bude zablokován celý web.¹⁶

Druhým více než sporným opatřením je ustanovení, o kterém lze mluvit jako o velkém americkém firewallu. Legislativa počítá s tím, že by bylo možné problematické zahraniční weby zablokovat, a to přímo na úrovni DNS serverů. Současně by nemělo být možné, aby tyto weby užívaly služeb a nástrojů amerických společností, jako je např. reklama prostřednictvím AdSense či platby PayPal.¹⁷

Posledním z kontroverzních legislativních návrhů je návrh zákona PIPA. PIPA vznikla v americkém senátu s cílem poskytnout americké vládě a držitelům autorských práv další nástroj k omezení přístupu k webovým stránkám, zaměřených na porušování autorských práv, ale s tím, že se na rozdíl od SOPA více zaměřuje na zahraniční sítě a jejich blokování v USA.

Proti takto navrhovaným legislativním návrhům vypukly velké protesty. Do protestů se zapojilo přes 115 tisíc webových stránek, včetně Wikipedie a Googlu, které přitom tvrdí, že proti omezování pirátství nic nemají. Nesouhlas s navrhovanými zákony vyjádřilo více než 10 milionů uživatelů Internetu a další stovky miliony lidí na protesty narazily, ať už na Wikipedii, v televizních novinách či někde jinde. Před protesty bylo proti zákonu PIPA pouhých pět senátorů, po protestech už jich bylo 36.¹⁸

¹⁶ ČERNÝ, M. *Root.cz - SOPA: Skryté odepření práv (nejen) američanům* [online]. 18. 1. 2012 [cit. 2012-02-11]. Dostupný z WWW:

<<http://www.root.cz/clanky/sopa-skryte-odepreni-prav-nejen-americanum/>>.

¹⁷ ČERNÝ, M. *Root.cz - SOPA: Skryté odepření práv (nejen) američanům* [online]. 18. 1. 2012 [cit. 2012-02-11]. Dostupný z WWW:

<<http://www.root.cz/clanky/sopa-skryte-odepreni-prav-nejen-americanum/>>.

¹⁸ ROMANCOVÁ, I. *Evropský rozhled - Protesty proti zákonům SOPA a PIPA byly úspěšné* [online]. 21. 1. 2012 [cit. 2012-02-12]. Dostupný z WWW:

<<http://www.evropsky-rozhled.eu/protesty-proti-zakonom-sopa-a-pipa-byly-uspesne/>>.

I když to v současné době s návrhy zákonů ACTA, PIPA a SOPA nevypadá vůbec dobře, ukázalo se, že to půjde i bez těchto zákonů. FBI ve spolupráci s místními složkami po celém světě dokázala efektivně zlikvidovat známou službu pro přenášení velkých objemů dat Megaupload. Zakladatel Megaupload Kim Schmitz a jeho spolupracovníci byli zatčeni na Novém Zélandě a byli vydáni do USA, kde jim hrozí trest odnětí svobody až na dobu dvaceti let. Celá kauza je v současné době pořád u soudu, ale už teď je jasné, že dojde k vymazání všech dat ze serverů Megauploadu.

V reakci na veškerá obvinění a s tím spojené akce spustila hackerská skupina Anonymous odvetné útoky. Anonymous napadli např. web amerického Ministra spravedlnosti, dále napadli weby RIAA a MPAA nebo např. webové stránky FBI či CIA.

Na závěr je potřeba vysvětlit, v čem spočívá hlavní rozdíl mezi ACTA, PIPA a SOPA. Jedním z hlavních rozdílů je, že návrhy legislativních norem PIPA i SOPA jsou zákonné návrhy s působností pouze jen v USA (ovšem s nepřímým přesahem do celého světa). Zatímco ACTA je mezinárodní dohoda, na které se podílí EU, USA, Kanada, Japonsko a celá řada dalších zemí. Dalším z hlavních rozdílů je, že PIPA i SOPA jsou zaměřené pouze na oblast internetového pirátství, zatímco ACTA bojuje proti padělání obecně.

3 LICENCE

Softwarová licence je právní dokument, který je připojený k počítačovému programu, a ve kterém jsou uvedena práva a povinnosti smluvních stran (ve většině případů spíše práva a povinnosti nabyvatele licence). Právě podle druhu licence, respektive podle způsobu a rozsahu užití počítačového programu, lze pak počítačové programy rozdělovat. Jelikož, ale hranice mezi jednotlivými typy licencí nejsou často ostré, vždy platí, že uživatel by se měl důkladně seznámit s licenční smlouvou (pokud možno před instalací softwaru) a ne ji jenom „odkliknout“, jak se v praxi běžně stává.¹⁹

3.1 Licenční smlouva

Licenční smlouva nebo licenční podmínky musí ze zákona obsahovat tyto základní obsahové náležitosti:²⁰

- 1) **Specifikaci softwaru** – Software musí být specifikován tak, aby nebylo pochyb, co je předmětem licence, např. názvem a vývojovou verzí softwaru.
- 2) **Právo a způsob užití softwaru** – Z licence musí vyplývat právo nabyvatele užívat software. Pokud není sjednán způsob užití, pak se má za to, že licence byla poskytnuta k takovým způsobům užití a v takovém rozsahu, jak to je nutné k dosažení účelu smlouvy. V případě sporu ohledně účelu smlouvy bude muset být ze strany soudu zkoumána vůle stran při uzavření licenční smlouvy.
- 3) **Rozsah licence** – V tomto směru hovoříme o množstevním, časovém a územním rozsahu licence. Množstevní rozsah licence by měl být vždy sjednán s přihlédnutím k tomu, zda bude nabyvatel schopen v tomto rozsahu licenci využít. Časový rozsah je stanoven dobou užívání licence, respektive tento rozsah může být sjednán jako neomezený. Časový rozsah licence nemusí být nutně spojen s dobou trvání licenční smlouvy. Licence může skončit dříve než licenční smlouva. Územní rozsah je možné rovněž sjednat jako neomezený, případně omezit jej např. na území EU. Pokud není územní rozsah sjednán, má se za to, že je jím území České republiky.

¹⁹ ŠTĚDRŮŇ, B. *Open Source software ve veřejné správě a soukromém sektoru*. 1. vydání. Praha : Grada Publishing, 2009. Softwarová licence, s. 17.

²⁰ JANSÁ, L; OTEVŘEL, P. *Softwarové právo*. 1. vydání. Brno : Computer Press, 2011. Základní obsahové náležitosti licenční smlouvy, s. 46-48.

- 4) Odměna za licenci, respektive její bezúplatnost** – Odměna za licenci může být koncipována jako jednorázová nebo ve formě licenčních poplatků a na ně navazujících platebních podmínek. Především se jedná o: licenční poplatky za upgrade, poplatek za právo podlicence, opakující se licenční poplatky, odměnu z výnosu, výnosové licenční poplatky.

Stranami licenční smlouvy v obecné rovině jsou poskytovatel a nabyvatel. Jelikož je licenční smlouva upravena i v autorském zákonu, hovoříme namísto o poskytovateli o „autorovi“. Rozumí se tím jednoduše poskytovatel licence. Druhou smluvní stranu nazýváme jednotně jako nabyvatele.²¹

Licenční smlouva může být buď samostatnou smlouvou, nebo může být součástí jiné smlouvy (např. o dodávce softwaru). Uzavření licenční smlouvy se vždy doporučuje písemnou formou (např. pokud je smlouva v papírové podobě, uzavřená faxem či e-mailem) a to bez ohledu na to, zda se jedná o licenci výhradní nebo nevýhradní.

U softwaru se lze setkat i se specifickými způsoby uzavření licenční smlouvy jakožto smlouvy distanční, přičemž jde o:²²

- 1) Tzv. shrink-wrap** neboli uzavření licenční smlouvy otevřením obalu u krabicového softwaru.
- 2) Tzv. click-wrap** neboli uzavření licenční smlouvy „odkliknutím“ licenčních podmínek při instalaci softwaru.
- 3) Tzv. browse-wrap** neboli uzavření licenční smlouvy návštěvou internetových stránek poskytovatele licence, na nichž se viditelně nachází znění licenčních podmínek.

3.2 Druhy licenčních smluv

Jeden ze způsobů jak dělit software je, že ho rozdělíme podle druhů licenčních smluv pojících se s programem. V současné době existuje mnoho druhů licenčních

²¹ TELEČ, I. *Přehled práva duševního vlastnictví*. 2. vydání. Brno : Doplněk, 2007. Strany licenční smlouvy, s. 178.

²² JANSÁ, L; OTEVŘEL, P. *Softwarové právo*. 1. vydání. Brno : Computer Press, 2011. Uzavření licenční smlouvy, s. 51.

smluv. V následujícím přehledu budou uvedeny jen ty nejznámější. Jelikož hranice jednotlivých druhů licenčních smluv nejsou nikterak ostré, měl by se každý uživatel podrobně s licenční smlouvou seznámit.

1) Adware

Licence Adware je založena na bezúplatném získání softwaru a licence k němu s tím, že uživatel souhlasí se zobrazováním reklamy v rámci tohoto softwaru. Poskytovatel licence tak těží z prodeje reklamního prostoru, a nikoliv z licenčních poplatků.²³

Důležité také je rozlišit pojmy adware a spyware. Hlavní rozdíl spočívá v tom, že adware na rozdíl od spyware neshromažďuje tajně informace a neodesílá je pomocí Internetu bez souhlasu uživatele počítače.

2) Copyleft

Copyleft je zvláštní použití autorského práva. Při vytvoření odvozeného díla z díla, jež je dostupné jen pod copyleftovou licencí, musí být toto odvozené dílo nabízeno pod stejnou (copyleft) licencí jako dílo původní. Copyleft licence jsou označovány jako licence „virové“ povahy. Přidáte-li k vašemu programu kus kódu pod copyleftovou licencí, pak je váš program „infikován“ a musí být také šířen pod copyleftovou licencí. Svoboda libovolného nakládání s programem v rámci této licence je zpravidla vykoupena absolutní nepostihnutelností autora za škody, které jeho dílo způsobí.²⁴

3) Freeware

Freeware je volně použitelný software s ještě přístupnějším stupněm užívání počítačových programů, než je tomu u shareware. Programy s tímto označením je možné nejen zcela libovolně šířit, kopírovat a instalovat na libovolný počet počítačů, jak to umožňuje v období zkušební doby i shareware, ale rozsah užívání, ani účely pro které je program používán, nejsou omezeny. Pohnutky autora nebo distributora, který se rozhodl dát produkt zcela volně k dispozici, mohou být nejrůznější. Buďto autor svůj

²³ JANSÁ, L.; OTEVŘEL, P. *Softwarové právo*. 1. vydání. Brno : Computer Press, 2011. Kategorie softwaru dle obsahu licence, s. 45.

²⁴ ŠTĚDRŮŇ, B. *Open Source software ve veřejné správě a soukromém sektoru*. 1. vydání. Praha : Grada Publishing, 2009. Copyleft, s. 19-20.

produkt poskytuje zcela nezištně, nebo chce vejít ve všeobecnou známost a tím si zajistit svoji popularitu.²⁵

4) Komerční software

Komerční software je šířen pouze za úplatu a chceme-li ho používat, musíme za něj jeho autorovi zaplatit. Komerční software lze používat jen na základě omezení jeho licence. Zpravidla je tedy omezen počet instalací či přenositelnost licence. Typickým příkladem komerčního softwaru je Microsoft Windows.

5) OEM licence

OEM licence je software, který je předinstalovaný na počítači a zákazník jej získá již s koupí počítače. Typickým příkladem je společnost Microsoft, která tímto způsobem často distribuuje svůj software. Licence pořízená touto formou je vázaná na počítač, na kterém byl software nainstalován. Jinými slovy, software nelze nainstalovat na žádný jiný počítač a v případě ztráty nebo zničení počítače, kde je software nainstalován, zaniká i tato licence a program již není dovoleno dále používat. Pokud dojde k prodeji počítače, potom nabyvatel získává automaticky i tuto licenci a oprávnění software používat. Produkty pod OEM licencí jsou tak vlastně vázány na hardware a není je možné koupit samostatně.²⁶

6) Open source software

Za open source software se pokládají takové aplikace, které jsou šířeny se zachováním určitých práv a svobod pro jejich koncového uživatele. Jde o práva spouštět program za jakýmkoliv účelem, studovat, jak program pracuje, přizpůsobit ho svým potřebám, redistribuovat kopie dle svobodné vůle, vylepšovat program a zveřejňovat tato zlepšení. Základním rysem open source software je skutečnost, že ačkoliv za získání licencí tohoto softwaru můžete zaplatit, nebo je obdržet zdarma, poté bez ohledu na způsob, jak jste je získali, máte vždy právo software dále kopírovat a měnit, včetně práva jej prodávat nebo darovat.²⁷

²⁵ SMEJKAL, V. *Internet a §§§*. 2. vydání. Praha : Grada Publishing, 2001. Jiné filosofie aneb volný software, s. 74.

²⁶ ŠTĚDRŮŇ, B. *Open Source software ve veřejné správě a soukromém sektoru*. 1. vydání. Praha : Grada Publishing, 2009. Licence OEM, s. 21.

²⁷ ŠTĚDRŮŇ, B. *Open Source software ve veřejné správě a soukromém sektoru*. 1. vydání. Praha : Grada Publishing, 2009. Open-source software, s. 16-17.

7) Public domain

Public domain patří svojí licencí do skupiny volně šiřitelného softwaru, přičemž se jedná o program, u kterého se autor formálně vzdává autorských práv. Programy Public domain tedy můžeme libovolně upravovat, spojovat s jinými programy či volně šířit (jedná se např. o počítačové programy, kterým uplynula doba majetkových práv). U Public domain se tedy nemusíme strachovat, že porušujeme autorská práva.

8) Shareware

Jako shareware označujeme počítačové programy, které je možno za určitých podmínek stanovených v licenčním ujednání užívat bezúplatně. Zpravidla se jedná o variantu, kdy bezúplatné užití je časově omezeno s tím, že po uplynutí stanovené doby je pro oprávněné užití počítačového programu nezbytné uhradit autorskou odměnu.²⁸

Shareware bývá velmi často umístován na CD-ROM či DVD-ROM, jako příloha určité specializované periodiky. Obrovskou výhodou tohoto počítačového programu je fakt, že má potenciální zákazník možnost si ho vyzkoušet ještě předtím, než zaplatí za jeho užívání. Po zaplacení je zpravidla obdrženo heslo, které počítačový program „oživí“.

3.3 Zánik licence a licenční smlouvy

Vzhledem k rozdílnosti pojmu licence a licenční smlouvy se tato rozdílnost projevuje i v době trvání licence a licenční smlouvy. Obecně platí pravidlo, že licence zaniká nejpozději s licenční smlouvou. Dřívější zánik licence tak není vyloučen. Licenční smlouva může trvat po zániku licence pouze v části obsahující povinnosti smluvních stran vzájemně se vypořádat, zachovávat mlčenlivost atd. Nicméně naopak platí, že při zániku licenční smlouvy zaniká i licence.²⁹

K zániku licenční smlouvy může dojít buď uplynutím lhůty nebo z jiného důvodu uvedeného ve smlouvě. Vzhledem k tomu, že ukončení licenční smlouvy je klíčové pro užívání softwaru, doporučuje se tomuto věnovat dostatečnou pozornost ve smlouvě.

²⁸ AUJEZDSKÝ, J. *Root.cz - Shareware* [online]. [cit. 2011-11-23]. Dostupný z WWW: <<http://www.root.cz/specialy/licence/shareware/>>.

²⁹ JANSA, L; OTEVŘEL, P. *Softwarové právo*. 1. vydání. Brno : Computer Press, 2011. Zánik licence a licenční smlouvy, s. 51.

Dalším způsobem zrušení licenční smlouvy může být zrušení smlouvy na základě odstoupení od smlouvy pro sjednané porušení smluvních povinností nebo pro důvody uvedené v zákoně.

V případě smrti fyzické osoby nebo dojde-li k zániku právnické osoby, které byla udělena licence, přechází práva a povinnosti z licenční smlouvy na jejího právního nástupce. Licenční smlouva ovšem může takový přechod práv a povinností vyloučit.

Zánik licence úzce souvisí i se servisní smlouvou týkající se předmětného softwaru a lze konstatovat, že se jedná o smlouvy závislé. Závislost je však pouze jednosměrná. Zánikem licenční smlouvy by měla zaniknout automaticky i smlouva servisní, jelikož není co servisovat. Tuto závislost a zánik se doporučuje ve smlouvě zakotvit. V opačném směru neplatí, že zánikem servisní smlouvy zaniká i smlouva licenční, a to vzhledem k tomu, že servis může poskytovat i jiná osoba.³⁰

V případě, že dojde k zrušení nabyvatele licence bez jejího právního nástupce, může být licence postoupena likvidátorem nebo správcem konkursní podstaty pouze v případě, pokud možnost postoupení licence byla sjednána v licenční smlouvě nebo v případě prodeje celého podniku nebo jeho části. V opačném případě převést licenci není možné a je vhodné na tyto situace vázat zánik licence přímo v licenční smlouvě.

³⁰ JANSÁ, L.; OTEVŘEL, P. *Softwarové právo*. 1. vydání. Brno : Computer Press, 2011. Zánik licence a licenční smlouvy, s. 52.

4 SOFTWAREVÉ PIRÁTSTVÍ

Softwarové pirátství lze chápat jako neoprávněné kopírování či distribuci softwaru, který je chráněn autorskými právy. K softwarovému pirátství může dojít především kopírováním, stahováním, sdílením, prodejem nebo instalací více kopií do osobního počítače. V současné době si mnoho lidí neuvědomuje, že zakoupením softwaru si nekupuje vlastní software, ale pouze licenci na použití softwaru.

V praxi není důležité, jestli vytvoříte několik kopií pro přátele nebo jen někomu půjčíte CD či šíříte nebo stahujete software z Internetu, nebo zda si koupíte jen jeden program a potom jej nainstalujete na více počítačů, vždy se tím dopouštíte porušení autorského práva, tedy softwarového pirátství.

4.1 Historie softwarového pirátství³¹

Pirátství a padělatelství se šíří už od úsvitu uměleckého počínání lidstva, ale dokud nezačal platit zákon o autorských právech k počítačovému softwaru z roku 1980, nebyl software uznáván jako duševní vlastnictví, takže nemohly existovat zákony proti jeho krádežím nebo kopírování. Zákon o autorských právech definoval software jako „literární dílo“, čímž programátory dal na roveň současným literátům. Na konci devadesátých let 20. století začal Patentový úřad Spojených států vydávat patenty softwarovým vývojářům. Tímto se tedy stalo, že všechna digitální média jsou považována za duševní vlastnictví svého autora.

Počátky softwarového pirátství jsou vcelku nevinné. Ještě než se začal široce používat Internet, již tu byli počítačovní šílenci a machři. Počítačovní machři se sdružovali na místních univerzitách, které pořádaly každoměsíční počítačové kroužky. Z počítačových kroužků se stala speciální tržiště, kde se směňovaly soubory a aplikace získané v jiných kroužcích.

Počítače a software tedy získávaly postupně na oblibě a do konce osmdesátých let 20. století obsadily stovky počítačů domácnosti. Zhruba v téhle době přišla nová, skoro zcela elektronická éra počítačových sdružení zvaných Bulletin Board Systems

³¹ CRAIG, P; HONICK, R. *Softwarové pirátství bez záhad*. 1. vydání. Praha : Grada Publishing, 2008. Dějiny softwarového pirátství, s. 27-33.

(BBS) a jejich členové se mohli fyzicky nalézat prakticky kdekoli. Během této doby začíná docházet k dramatickému nárůstu pirátství. Systémy BBS zplodily první pirátské skupiny, které pak soutěžily o to, kdo jako první prolomí ochranu nějakého softwaru a nahraje ho na spřízněný BBS. BBS byly hodně oblíbené, jejich obrovské „zásobárny“ dat lákaly piráty z celého světa. Pirátské skupiny se rozšiřovaly a softwarový průmysl tak pocítil první nápor pirátů. Přestože softwaroví vývojáři nebyli nadšeni, policejní složky toho nemohly moc dělat, protože o počítačových vyšetřovateliích nebylo ani vidu, ani slechu. Piráti věděli, že se nemají čeho bát.

Pirátství se změnilo až v roce 1992. Poskytovatelé internetových služeb v Americe a Kanadě začali nabízet internetové připojení přes ISDN nebo duální ISDN. Internetová technologie byla rychlejší než BBS a Internet začal BBS vytěšňovat. Piráti tedy opustili BBS a přešli na síť. Z pirátství se v té době začala stávat epidemie velkého rozsahu, protože Internet spojil piráty z celého světa. Internet dal vzniknout takovým skupinám jako jsou např. DOD, HYBRID, RAZOR1911, SODOM atd. Od této doby už se pirátství nedalo zastavit.

4.1.1 Počátky softwarového pirátství v České republice

V České republice se situace v oblasti autorských práv začala rapidně zhoršovat po roce 1989. Fenomémem prvních let po revoluci byly především burzy, kde se kromě nelegálních hudebních a videonahrávek prodával také nelegální software. Pravý boom této činnosti začal poté, co se staly běžně dostupnými CD-R mechaniky. V souvislosti s rozšiřováním sítí Internet pak nástup zažilo i online šíření nelegálního softwaru, i když v mnohem menší míře, protože díky vysokým cenám za připojení většina uživatelů nedisponovala potřebnou konektivitou.³²

Policie se od počátku snažila nelegálnímu šíření softwaru zabránit. Počátkem devadesátých let ovšem byla obeznamenost s problematikou softwarového pirátství velmi nízká, a to jak v řadách obyvatelstva, tak v řadách orgánů činných v trestním řízení. Podle statistik dosahovala u nás míra používání nelegálního softwaru po roce 1989 až 80%. Situace se začala pozvolna měnit k lepšímu především díky růstu

³² MATĚJKA, M. *Počítačová kriminalita*. 1. vydání. Praha : Computer Press, 2002. Boom pokoutného vypalování, s. 42.

obchodní síly obyvatelstva a osvěty, která přinesla větší povědomí o nelegálním softwaru.³³

4.1.2 Kauza Mironet

V České republice lze považovat za nejznámější případ z oblasti porušování autorských práv kauzu Mironet. Mironet je česká firma, která se zabývá prodejem výpočetní techniky, a právě tato firma byla obviněna z toho, že na své počítače instaluje nelegální software. Ve firmě byla proto provedena policií domovní prohlídka, která měla zajistit předběžné důkazy kvůli podezření z možného porušování autorských práv. V centrále společnosti tedy došlo k zabavení všech počítačů, serverů, firemního účetnictví a mnoha dalších věcí.

Mironet si stěžoval na zákrok policie od samého počátku. Podle firmy se policie dopustila celé řady procesních pochybení. Mironet nakonec obvinil z celé kauzy společnost Microsoft, který již několik let vyvíjí nátlak na výrobce počítačů, aby na nové počítače instalovali operační systém Windows, což Mironet odmítal. Celý případ ještě více prohloubila kontroverznost reklamních kampaní Microsoftu, které svojí dvojznačností umožňují výklad, že kupovat počítač bez nainstalovaného operačního systému je nezákonné. Spor mezi Mironetem a Microsoftem nakonec skončil u soudu.³⁴

Nejdůležitější ovšem na celé kauze je rozhodnutí Ústavního soudu České republiky ve věci ústavní stížnosti proti zásahu Policie ČR vůči společnosti Mironet. Ústavní soud dal nakonec za pravdu společnosti Mironet a rozhodl, že domovní prohlídka, která byla uskutečněna ve společnosti Midinet, nebyla právně podložená, na což byla policie podle majitele Mironetu při prohlídce upozorněna. V případě, že policie zajistila během domovní prohlídky nějaké důkazy, jsou jí nyní po tomto rozhodnutí k ničemu. Škoda, která vznikla Mironetu během této kauzy, byla vyčíslena na částku 14 milionů korun.³⁵

³³ MATĚJKA, M. *Počítačová kriminalita*. 1. vydání. Praha : Computer Press, 2002. Boom pokoutného vypalování, s. 42.

³⁴ MATĚJKA, M. *Počítačová kriminalita*. 1. vydání. Praha : Computer Press, 2002. Kauza Mironet, s. 44.

³⁵ NĚMEC, M. *Živě.cz - Padlo rozhodnutí v kauze Mironet* [online]. 15. 3. 2002 [cit. 2012-03-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.zive.cz/clanky/padlo-rozhodnuti-v-kauze-mironet/sc-3-a-105689/default.aspx>>.

4.2 Nejčastější případy softwarového pirátství

Společný jmenovatel pro softwarové pirátství je vždy zásah do autorských práv. Mezi nejčastější případy softwarového pirátství se řadí:³⁶

- 1) **Nelegální zásah do zdrojového kódu a vývoj softwaru** – Jedná se o zásah do zdrojového kódu v rozporu se zákonnými či licenčními povinnostmi (např. vlastní úprava softwaru zákazníkem). Nelegální vývoj softwaru představuje zjevné přepracování zdrojového kódu počítačového programu, a to osobou neoprávněnou.
- 2) **Nabytí nelegálního softwaru** – Je jakékoliv nabytí softwaru, o němž nabyvatel věděl, že je nelegální nebo byl nelegálně pořízen (např. jedná se o nelegální napodobeninu softwaru nebo nelegální software).
- 3) **Nelegální nabytí softwaru** – Může proběhnout např. formou stáhnutí z Internetu bez licence, pořízením rozmnoženiny softwaru bez licence, ať už pro účely osobní nebo komerční.
- 1) **Nelegální užití legálně nabytého softwaru** – Typickým příkladem je překročení licenčních podmínek, jako je zhotovení neoprávněné rozmnoženiny a její užití na dalších počítačích. Může sem spadat i např. porušení GNU GPL licence, nebo užití freewaru v rozporu s licenčními podmínkami.
- 2) **Nelegální užití softwaru** – Jedná se o užívání softwaru bez licence, např. v prostředí Internetu, kdy jedna osoba legálně či nelegálně zpřístupní software na Internetu a další osoby jej takto užívají.
- 3) **Nelegální šíření softwaru** – Jde o protiprávní umožnění sdílení programu, prodej či pronájem rozmnoženiny programu online či na datových nosičích, překročení licenčních podmínek jakýmkoliv šířením softwaru formou podlicencí nebo bez licence apod.
- 4) **Užívání protiprávního softwaru** – Pojmem protiprávní software lze označit software, jehož užití lze považovat za protiprávní jednání, např. v podobě

³⁶ JANSÁ, L.; OTEVŘEL, P. *Softwarové právo*. 1. vydání. Brno : Computer Press, 2011. Nelegální software a nelegální užití softwaru, s. 59-61.

pronikání a poškozování cizího softwaru (viry, trojské koně atd.) nebo formou prolamování DRM technologií.

- 5) **Prolamování bezpečnostní softwarové ochrany** – Typickou formou této činnosti je hacking, ať už za účelem získání dat, jejich pozměňování nebo zničení či za jiným účelem (např. obcházení softwarové ochrany).
- 6) **Narušení fungování softwaru** – jedná se o typický příklad formy tzv. Denial of Service, to znamená úmyslné zahlcení softwaru příkazy, které způsobí jeho omezení či zhroucení.

4.2.1 Konkrétní důvody pro používání pirátského softwaru

Existuje spousta důvodů, proč lidé používají pirátský software. Jeden z nejčastějších důvodů, který je v této souvislosti skloňován je vysoká cena softwaru. Komerční software může mít hodnotu až několik tisíc korun (hlavně u velkých firem), kdežto pirátský software je úplně zdarma. V dnešní době je úspora peněz pro lidi velmi důležitá, a proto když mají možnost volby, někteří z nich si zvolí pirátský software.

Další, velmi častý důvod, proč používat pirátský software je, že potenciální budoucí uživatel legálního softwaru se chce ujistit, zda mu software vyhovuje. Velmi často se totiž stane, že software klientovi nevyhovuje. Většina obchodníků sice zaručuje právo na vrácení výrobku, ale u softwaru to funguje trochu jinak. Obchodníci sice přijmou zboží zpět, ale musí být zpravidla neotevřené. Tento princip funguje zejména proto, aby obchody nefungovaly jako „půjčovny“ softwaru. Na druhou stranu existují producenti softwaru, kteří poskytují zkušební verze svých produktů.

Dalším z důvodů je kompatibilita. V dnešní době se informační technologie vyvíjí rychlým tempem, a proto nemusí být zakoupený software kompatibilní s hardwarem či ostatním softwarem. Každý by si tedy měl před zakoupením softwaru zjistit systémové požadavky. Veškeré informace týkající se systémových požadavků lze najít na internetové stránce každého výrobce softwaru nebo přímo na vytištěném obalu softwaru.

Posledním velmi častým důvodem je potřeba uživatele osobního počítače mít neustále aktuální verzi softwaru. Jen pár zákazníků si totiž uvědomuje, že v době, kdy si zakoupí software v obchodě, je už zastaralý. Pirátský software bývá zpravidla

k dispozici v nejnovějších verzích a někdy je dokonce možné získat i aktualizace před oficiálním ohlášením či vydáním softwaru. Typickým příkladem je operační systém Windows.

Závěrem lze dodat, že existuje mnohem více důvodů proč používat pirátský software (např. snadná dostupnost nelegálního softwaru na Internetu, zábava atd.). Pohled lidí na pirátský software se ovšem liší a každý ho obhájí jinak. Ovšem žádný z důvodů, který je v této kapitole uvedený pirátský software neobhájí ani neomlouvá a nemění to nic na faktu, že se jedná o krádež.

4.2.2 Rizika používání nelegálního softwaru

Při používání nelegálního softwaru hrozí uživateli počítače celá řada rizik. Jedná se především o:³⁷

- 1) **Riziko trestního postihu za používání nelegálního softwaru** – Používáním nelegálně nabytého softwaru se uživatel počítače vystavuje možnosti stíhání za přestupek či trestní čin s následnými sankcemi.
- 2) **Riziko ztráty dat** – V nelegálních programech, u nichž nemáte záruku jejich původu, se mohou vyskytovat chyby, které mohou vést k vymazání části nebo všech dat. Uživatel počítače takto může přijít o všechny důležité dokumenty, fotografie či videa.
- 3) **Riziko virové nákazy počítače** – Instalací nelegálního programového vybavení z nedůvěryhodných zdrojů vystavuje uživatel svůj počítač nebezpečí nákazy počítačovým virem. Následné náklady na jeho odstranění mohou přesáhnout cenu originálního softwaru.
- 4) **Riziko finanční ztráty** – Pokud má uživatel v počítači uložené citlivé osobní informace nebo používá počítač k přístupu na bankovní účet, hrozí v případě používání neověřeného nelegálního softwaru průnik do počítače a zneužití informací s možností přístupu cizí osoby na uživatelský bankovní účet.

³⁷ Microsoft – Rizika používání nelegálního softwaru [online]. [cit. 2011-11-30]. Dostupný z WWW: <<http://www.microsoft.com/cze/legalnisoftware/prevence-a-rizika/rizika.aspx>>.

- 5) **Riziko ztráty soukromí** – Nelegální software může obsahovat zadní vrátka, které umožní cizí osobě přístup do počítače. Cizí osoba může sledovat veškeré aktivity, jež jsou na počítači prováděny a informace, které může zneužít.
- 6) **Riziko nemožnosti aplikovat bezpečnostní a funkční aktualizace** – Výrobci originálního softwaru uvolňují v pravidelných intervalech aktualizace, které zvyšují bezpečnost softwaru a zlepšují jeho funkčnost. V případě nelegálních programů je možnost aplikovat tyto aktualizace omezena nebo zcela znemožněna.

4.3 Pirátská komunita

4.3.1 Typologie softwarových pirátů

Typickými pachateli v oblasti softwarového pirátství jsou obvykle osoby se středoškolským, jiným vyšším nebo vysokoškolským vzděláním, zejména v technických oborech. Softwaroví piráti jsou zpravidla nadprůměrně inteligentní a vynalézaví. Protiprávní jednání softwarových pirátů je vzdáleno tradičním hrubým formám delikvence, neobsahuje tedy žádné prvky násilí.³⁸

V současné době existuje mnoho typologií softwarových pirátů. Pro srovnání bude vybrána typologie Policie ČR a typologie Business Software Alliance.

*Policie ČR dělí softwarové piráty na:*³⁹

- 1) **Amatéry** – osoby, které nemají vzdělání technického oboru a neživí se prací v souvislosti s informačními technologiemi.
- 2) **Profesionály** – osoby, které využívají znalosti ze svého zaměstnání. Profesionálové mají hluboké znalosti v oblasti informačních technologií.

³⁸ LÁTAL, I. *Ministerstvo vnitra - Informační kriminalita a úloha policisty při jejím řešení* [online]. 1. 6. 2008 [cit. 2012-03-23]. Dostupný z WWW:

<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/policista/prilohy/pc_krimi.html>.

³⁹ LÁTAL, I. *Ministerstvo vnitra - Informační kriminalita a úloha policisty při jejím řešení* [online]. 1. 6. 2008 [cit. 2012-03-23]. Dostupný z WWW:

<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/policista/prilohy/pc_krimi.html>.

*BSA dělí softwarové piráty na:*⁴⁰

- 1) **Padělatele** – se zabývají výrobou kompletních kopií. Tito lidé nejenže kopírují obsah softwaru, oni kopírují sady, obalové krabice, manuály a různé instrukční materiály, prostě vše.
- 2) **Obchodníky** – obchodníci se stávají softwarovými piráty tím, že prodávají hardware, který obsahuje nelegální software. Cíl, který tímto sledují, je získat konkurenční výhodu nad prodejcem hardwaru.
- 3) **Poštovní zásilkové domy** – fungovaly v dřívější době, než je nahradila síť Internet. Nelegální software byl distribuován přes telefon, pomocí BBS. Pomocí BBS šlo okamžitě kterýkoliv počítač propojit a tím sdílet nelegální software.
- 4) **Uživatele** – jsou lidé, kteří úmyslně používají nelegální software.

4.3.2 Warez a jeho hrozba

Warez, neboli výroba a rozšiřování pirátského softwaru, je trestná činnost, jejíž historie je delší než historie Internetu. První pirátské kopírování hudby umožnily již audio kazety. Technologie videa zase umožnila pirátské šíření filmů na videokazetách. Prvním masivně šířeným softwarem byly hry na osmibitových počítačích. Zdálo se, že s nástupem nových nepřepisovatelných technologií CD-ROM a DVD se warez vytratí, avšak netrvalo dlouho, než se objevila vypalovací zařízení. V dnešní době je tedy pořízení pirátské kopie levnější, než pořízení originálu. Šíření nosičů a vytváření trhu warezu bylo však relativně pomalé, a proto opravdový nástup warezu nastal až s rozvojem rychlého Internetu, odkud je možné stáhnout pirátské kopie programů, filmů nebo hudby již několik dnů po jejich oficiálním vydání.⁴¹

4.3.2.1 Pojem a činnost warezu

Jak již bylo naznačeno výše, fenomén warez je čistě výsledkem nástupu moderních informačních technologií, a to především Internetu. Warez bývá doménou skupin, které se vyznačují vysokou mírou specializace a dělbou práce. V každé takové

⁴⁰ KOENIG, E; SMITH, B. *Metody boje proti softwarovým pirátům ve světě*. 1. vydání. Praha : Leringo, 1993. Kdo jsou softwaroví piráti, s. 15.

⁴¹ JIROVSKÝ, V. *Kybernetická kriminalita : nejen o hackingu, crackingu, virech a trojských koních bez tajemství*. 1. vydání. Praha : Grada Publishing, 2007. Warez, s. 68-69.

skupině většinou bývá jeden či několik tzv. crackerů, kteří se zabývají obcházením ochrany proti kopírování zabudované v programech. Další členové se věnují propagaci, tvorbě WWW stránek s upoutávkami na své „produkty“ a tvorbě katalogů, které jsou rozesílány formou reklamních letáků.⁴²

Mnoho warezových skupin ovšem své „produkty“ vůbec neprodává, nýbrž je nabízí na Internetu zdarma. Model financování takové skupiny je potom jiný. Zisk je generován především reklamou na WWW stránkách, dále díky pozoruhodné symbióze s online pornoprůmyslem. Často tyto skupiny využívají tzv. bludný kruh. Trik spočívá v tom, že návštěvník stránky hledající warez je různými úskoky nucen k přesměrování na pornostránky s placeným přístupem v naději, že se zaregistruje a zaplatí registrační poplatek.⁴³

Motivace každého příslušníka warez scény v případě, že chybí motivace zisku, může být odlišná, avšak lze nalézt společné prvky. Jednou z prvních motivací je rychlý přístup ke všem releasům ve scéně bez složitých hledání a čekání ve frontách. Druhým, téměř klasickým důvodem je touha po uznání a respektu, tedy být členem té nejrychlejší skupiny a sdílet spolu s ostatními trochu uznání, které roste s počtem prvotních releasů.⁴⁴

Činnost warez skupiny probíhá následovně. Na začátku je vydaná nějaká velmi očekávaná verze komerčního softwaru. Warez skupina se pokusí využít svých kontaktů, aby kopii komerčního softwaru získala ještě před jeho vydáním. Po získání kopie softwaru ho předá svému zkušenému programátorovi, který odstraní ochranu softwaru. Po upravení softwaru je předán kurýrovi, který ho rozšíří na servery FTP.

Právní posouzení warezu je jasné, protože se jedná většinou o trestný čin porušování autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi. Nejlepší objasněností dosahují tyto činy, jsou-li spáchány klasickým způsobem, rozesíláním vypálených CD. Poněkud horší je situace tehdy, jedná-li se o páčání TČ online, kdy nedochází k záznamu softwaru na žádný nosič, ale software se přesune

⁴² MATĚJKA, M. *Počítačová kriminalita*. 1. vydání. Praha: Computer Press, 2002. Warez – moderní počítačové pirátství, s. 70.

⁴³ MATĚJKA, M. *Počítačová kriminalita*. 1. vydání. Praha: Computer Press, 2002. Warez – moderní počítačové pirátství, s. 70.

⁴⁴ JIROVSKÝ, V. *Kybernetická kriminalita : nejen o hackingu, crackingu, virech a trojských koních bez tajemství*. 1. vydání. Praha : Grada Publishing, 2007. Příslušníci warez scény a jejich motivace, s. 71.

z warezového centra přímo k uživateli přes Internet. K objasnění takové trestné činnosti je nutný monitoring provozu na síti, často přímo u příslušného ISP, kde vyvstává otázka legality a legitimacy takového počínání především vzhledem k základním lidským právům a svobodám.⁴⁵

Na závěr lze k warezu dodat, že policie zasahuje již dlouhou dobu proti něčemu, co lze jen stěží překonat. Opravdovou ranou pro piráty, ale ještě mnohem spíše pro miliony běžných uživatelů, by byla především celosvětová razie v sítích peer-to-peer (P2P). Zde by ovšem policejní orgány narazily na zřejmý nedostatek kapacit, protože jistě není možné uvrhnout do vězení např. 500 000 uživatelů, kteří se běžně v jednom okamžiku vyskytují např. v síti Morpheus.⁴⁶

4.4 Softwarové pirátství ve firmě

Softwarové pirátství nebo-li nelegální užití počítačových programů a databází ve firmě může být závažným problémem. Každý zaměstnanec i zaměstnavatel by si měli být vědomi své odpovědnosti za stav softwaru v užívaných počítačích. Klíčovou otázkou samozřejmě je kdo nese odpovědnost za nelegální software instalovaný v počítači, který byl svěřen zaměstnanci k plnění pracovních úkolů.⁴⁷

Odpovědnost z hlediska trestněprávního může nést pouze fyzická osoba, a to které bude prokázán úmysl nelegálním způsobem užit software. Touto osobou může být osoba odpovídající za software ve firmě, tzn. statutární orgán, správce sítě nebo zaměstnanec. Nabízí se tak otázka, zda užití softwaru zaměstnancem je trestné či nikoliv. Trestné je pouze úmyslné jednání. Samozřejmě není možné, aby si každý zaměstnanec ověřoval, zda software v počítači, který mu byl svěřen k práci je či není legální. Pokud tedy nemá zaměstnanec ponětí o nelegálnosti softwaru, pak není možné jeho odpovědnost dovodit.⁴⁸

V současné době se stále častěji stává, že přistižená firma se snaží zbavit odpovědnosti a snaží se hodit pirátství na někoho jiného. Manažeři či vlastníci firem se

⁴⁵ MATĚJKA, M. *Počítačová kriminalita*. 1. vydání. Praha: Computer Press, 2002. Warez – moderní počítačové pirátství, s. 72.

⁴⁶ MATĚJKA, M. *Počítačová kriminalita*. 1. vydání. Praha: Computer Press, 2002. Warez – moderní počítačové pirátství, s. 72.

⁴⁷ JANSA, L. *Právo IT – Softwarové pirátství ve firmě* [online]. 13. 12. 2006 [cit. 2011-11-26]. Dostupný z WWW: <<http://www.pravoit.cz/article/software-piratstvi-ve-firme>>.

⁴⁸ JANSA, L. *Právo IT – Softwarové pirátství ve firmě* [online]. 13. 12. 2006 [cit. 2011-11-26]. Dostupný z WWW: <<http://www.pravoit.cz/article/software-piratstvi-ve-firme>>.

navzdory výmluvám zodpovědnosti nevyhnou. Ze zákona zodpovídají za chod společnosti, a tedy i za možné užívání nelegálního softwaru.⁴⁹

Na druhou stranu firma si přímo může stanovit v pracovním řádu, že zaměstnanec přebírá k výkonu práce počítač ve stavu tzv. softwarové legálnosti, a že bude prováděn pravidelně softwarový audit. V tomto případě nese odpovědnost zaměstnanec.

Nejčastěji používaným nelegálním softwarem ve firmě jsou kancelářské balíčky společnosti Microsoft a antivirové programy, např. od společnosti Symantec. V oblasti kreativních oborů patří mezi nejpoškozovanější společnosti firmy Adobe, Corel a Autodesk. Zpravidla se toto týká malých firem v oblasti administrativy, služeb či výroby.

Firma, u které byl nalezen nelegální software, bude ohrožena sankcemi jak v rovině trestněprávní tak občanskoprávní. Na druhou stranu existuje spousta firem, které dbají na softwarovou čistotu, ale také nejsou bez rizika. Většina invazí softwarové policie je na popud anonymních udání, a to především z řad zaměstnanců. Nelze se např. ubránit nelegální instalaci softwaru do počítače svěřeného zaměstnanci, který by se chtěl takto pomstít zaměstnavateli. Nicméně, jak již je výše uvedeno, firma se může bránit dostatečnou smluvní úpravou a může tedy tomuto jednání zabránit. Stejně tak se můžou objevit i útoky konkurence, která se takto může pokusit o získání neoprávněné výhody.⁵⁰

BSA uvádí, že nejvíce oznámení proti firmám je podáno z anonymních zdrojů (90%). Pouze desetina informátorů je ochotna poskytnout další informace osobně. Oproti minulosti se zvýšil podíl oznámení iniciovaných zaměstnanci. Téměř polovina oznámení (40%) pochází od zaměstnanců, ať už bývalých nebo současných. Na oznámení proti nekalé konkurenci připadá 50% oznámení a na ostatní připadá 10% oznámení.⁵¹

⁴⁹ BSA – *Bilance softwarového pirátství* [online]. 28. 1. 2011 [cit. 2011-11-26]. Dostupný z WWW: <<http://www.bsa.org/country/News%20and%20Events/News%20Archives/cs/2011/cs-03302011-balance.aspx>>.

⁵⁰ JANSKA, L. *Právo IT – Softwarové pirátství ve firmě* [online]. 13. 12. 2006 [cit. 2011-11-27]. Dostupný z WWW: <<http://www.pravoit.cz/article/softwarove-piratstvi-ve-firme>>.

⁵¹ BSA - *BSA řeší 1600 nových případů* [online]. 18. 11. 2010. [cit. 2012-03-16]. Dostupný z WWW: <<http://www.bsa.org/country/News%20and%20Events/News%20Archives/cs/2011/cs-03302011-1600.aspx>>.

Obr. 1: Z jakých zdrojů oznámení pirátství pochází⁵²



Na závěr je potřeba dodat, že softwarové pirátství ve firemním sektoru je neustále na ústupu. Za pokles pirátství může zejména prevence a obavy vlastníků a manažerů firem z velkého rizika odhalení a následných trestů.

4.5 Dopady pirátství na ekonomiku

Snížování míry softwarového pirátství má pozitivní efekt na celou ekonomiku. Užívání legálního softwaru zvyšuje výdaje na informační technologie (IT) a s tím související služby a distribuci. S růstem odvětví se zároveň zvyšuje počet pracovních míst, a tím rostou i daňové příjmy státu. Navíc, čím rychleji se podaří pirátství snížit, tím více z toho ekonomika bude těžit. Snížení tuzemské míry softwarového pirátství o 10 procentních bodů ze současných 36 na 26 procent by znamenalo pro českou ekonomiku značný přínos. V případě tohoto snížení by se tak vytvořilo 1085 pracovních míst v technologickém odvětví, do ekonomiky by přiteklo 8,78 miliard korun a na daních by stát během následujících čtyř let vybral o 2,13 miliard korun více. Zhruba až 68 procent těchto prostředků by zůstalo uvnitř české ekonomiky. Studie navíc poukazují na fakt, že rychlejší tempo potlačování pirátství přináší ekonomické výhody.⁵³

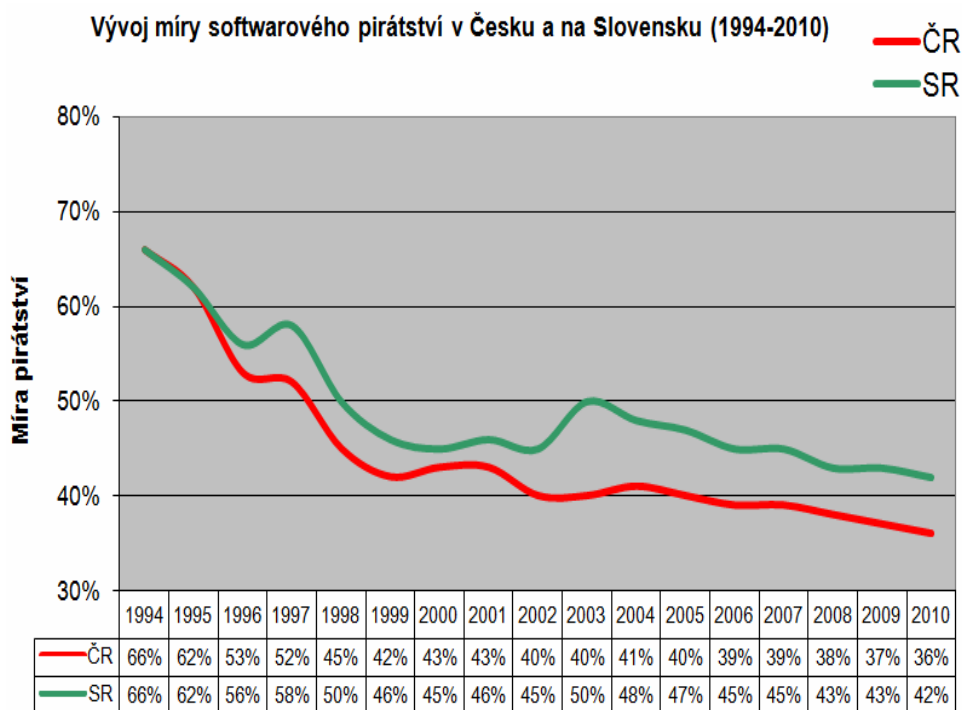
Softwarové pirátství je přitom v České republice stále na ústupu. Za posledních patnáct let se podařilo v České republice snížit míru pirátství o 29 procentních bodů.

⁵² BSA - BSA řeší 1600 nových případů [online]. 18. 11. 2010. [cit. 2012-03-16]. Dostupný z WWW: <<http://www.bsa.org/country/News%20and%20Events/News%20Archives/cs/2011/cs-03302011-1600.aspx>>.

⁵³ BSA - Snížení míry softwarového pirátství přinese Česku miliardy [online]. 15. 9. 2010 [cit. 2011-11-27]. Dostupný z WWW: <<http://www.bsa.org/country/News%20and%20Events/News%20Archives/global/09152010-piracyimpact.aspx>>.

V posledních letech se však daří míru pirátství snižovat jen pomalu. Od loňského roku klesla míra pirátství jen o 1 procentní bod.⁵⁴

Obr. 2: Vývoj míry softwarového pirátství v Česku a na Slovensku (1994-2010)⁵⁵



V roce 2010 se v České republice užívalo nelegálně 36 procent softwaru. Kvůli pirátství přišli tuzemští výrobci o tržby v hodnotě 3,7 miliardy korun. Česká republika trvale snižuje míru pirátství již třetím rokem. Na druhou stranu se ale hodnota pirátského softwaru zvýšila téměř až o 400 milionů korun.⁵⁶

4.6 Prevence softwarového pirátství

V rámci preventivní činnosti softwarového pirátství se v České republice účastní především: státní orgány (Policie ČR, Česká obchodní inspekce, celní úřady atd.). V rámci Policie ČR je zřízen zvláštní útvar, který nese název Skupina pro odhalování

⁵⁴ BSA – Snižení míry softwarového pirátství přinese Česku miliardy [online]. 15. 9. 2010 [cit. 2011-11-27]. Dostupný z WWW: <<http://www.bsa.org/country/News%20and%20Events/News%20Archives/global/09152010-piracyimpact.aspx>>.

⁵⁵ BSA – Softwarové pirátství v Česku kleslo třetím rokem o procentní bod [online]. 12. 5. 2011 [cit. 2011-11-27]. Dostupný z WWW: <<http://www.bsa.org/country/News%20and%20Events/News%20Archives/global/05062011-idc-globalpiracystudy.aspx>>.

⁵⁶ BSA – Softwarové pirátství v Česku kleslo třetím rokem o procentní bod [online]. 12. 5. 2011 [cit. 2011-11-27]. Dostupný z WWW: <<http://www.bsa.org/country/News%20and%20Events/News%20Archives/global/05062011-idc-globalpiracystudy.aspx>>.

informační kriminality Policejního prezidia. Tento útvar se specializuje na boj s informační kriminalitou, a tedy se zabývá i oblastí porušování autorských práv. Ze soukromých subjektů v rámci preventivní činnosti v oblasti softwarového pirátství je nejznámější organizací BSA.

Z technického pohledu prevence lze hovořit o několika typech ochran softwaru. Jedná se např. o tzv. černou listinu, která obsahuje hesla a sériová čísla, která jsou potřeba pro spuštění softwarového produktu a jsou již rozšířena na Internetu. Další velmi užívanou metodou je tzv. online ověřování. V podstatě se jedná o to, že se softwarový program pravidelně připojuje k webové stránce výrobce, kde si uživatel nechá ověřit svou registraci oproti databázi legálních uživatelů. Pakliže databáze registrační kód nepotvrdí, program se může vyřadit z provozu. Tento typ ochrany lze ovšem velmi snadno vyřadit, protože postačí jen nastavit firewall na blokování přístupu k domácímu serveru.⁵⁷

Existuje ovšem spousta důvodů, proč nelze říci, že je software v současné době z technického pohledu dobře chráněn. Velmi častým jevem v dnešní době je to, že software neobsahuje vůbec žádnou ochranu. Autoři přitom žádají jeho zakoupení. Velmi často se také stává, že ochrana softwarového produktu je velmi slabá. Do této kategorie přibližně spadá 70% softwarových produktů. Velkým problémem také je, že software ochranu sice obsahuje, ta ale způsobuje nekorektní běh softwaru.⁵⁸

Naopak velmi účinnou formou prevence užívání nelegálních programů, ale i zamezení např. stahování nežádoucích souborů do počítačové sítě je dobře vedená a pravidelná správa softwarového vybavení, tzv. softwarový management. Základem softwarového managementu je především pravidelně prováděná evidence instalovaných programů porovnávaná s licencemi a doklady, které se k nim váží (např. smlouvy). Za účelem jednoduššího udržení této evidence byly vyvinuty tzv. auditovací nástroje.⁵⁹

V rámci preventivní činnosti jsou rovněž důležité kampaně v boji proti softwarovému pirátství a ochraně autorských práv. V České republice je významný projekt pro prosazování práv z duševního vlastnictví, který vznikl z akčního plánu české

⁵⁷ CRAIG, P; HONICK, R. *Softwarové pirátství bez záhad*. 1. vydání. Praha : Grada Publishing, 2008. Obrana proti pirátství, s. 197-203.

⁵⁸ ČERVENĚ, P. *Cracking a jak se proti němu bránit*. 1. vydání. Praha : Computer Press, 2001. Nejčastější chyby ochrany, s. 11.

⁵⁹ *Microsoft – Účinné formy prevence* [online]. [cit. 2011-12-01]. Dostupné z WWW: <<http://www.microsoft.com/cze/legalnisoftware/prevence-a-rizika/prevence.aspx>>.

vlády v boji proti porušování autorských práv. V projektu jsou zapojeni např. Ministerstvo spravedlnosti, Ministerstvo průmyslu a obchodu, Ministerstvo financí, Policie ČR atd. Cílem tohoto projektu je vymezení veškeré legislativy upravující oblast autorských práv, popis spolupráce s orgány státní správy a nevládními organizacemi a vymezení všech orgánů a jejich pravomoci v boji proti porušování autorských práv.

Velmi známé jsou také protipirátské kampaně organizace BSA. Lze sem např. zařadit propagační leták BSA z první poloviny 90. let, který byl zaměřen na prevenci softwarového pirátství nebo současná kampaň „Zbavte se nelegálního softwaru ve firmě“, která je zaměřena na prevenci softwarového pirátství ve firmě. BSA ale vede celou další řadu preventivních opatření, která mají za cíl snižovat softwarové pirátství.

K prevenci lze závěrem dodat, že do budoucna je velmi důležité, aby se s neustálým rozšiřováním softwaru a informačních technologií rozšiřoval okruh a hloubka preventivních opatření.⁶⁰ Odborníci na softwarové pirátství se rovněž domnívají, že by v rámci prevence pomohlo více vzdělávacích programů o autorských právech a důsledcích zapříčiněných softwarovým pirátstvím.⁶¹

4.6.1 Represe

Represivní činnost v České republice provádí orgány činné v trestním řízení (Policie ČR, soudy, státní zástupce). Velkým problémem v této oblasti je v současnosti malá spolupráce občanů s orgány činnými v trestním řízení. Souhrnně lze tedy říci, že spolupráce s veřejností, je při vyšetřování softwarového pirátství na značně nízké úrovni. Může za to zejména nízká kriminální citlivost v oblasti softwarového pirátství a také pravděpodobně všeobecné povědomí o příliš vysokých cenách softwarových produktů.⁶²

Na druhou stranu většina zásahů proti softwarovým pirátům je provedena na základě oznámení občanů. Motivem bývá nejčastěji individuální zájem. Tyto podněty

⁶⁰ VLČEK, M. *Počítače a kriminalita : trestněprávní a kriminologické aspekty*. 1. vydání. Praha : Academia, 1989. Prevence počítačové kriminality, s. 58.

⁶¹ OJA, D; PARSONS, J. *Computer Concepts : Illustrated Introductory*. 8th Edition. Boston : Course Technology Ptr, 2011. Talking Points : What Are the Consequences of Software Piracy?, p. 73.

⁶² PORADA, V; KONRÁD, Z. *Metodika vyšetřování počítačové kriminality*. 1.vydání. Praha : Vydavatelství PA ČR, 1998. Zvláštní zapojení veřejnosti a zvláštnosti kriminalistické prevence, s. 41.

bývají málo konkrétní a zpravidla trpí značným informačním deficitem.⁶³ Softwarové pirátství zpravidla oznamují většinou společnosti, sdružení výrobců a autorů softwaru či hardwaru. Oznamovatelem bývá velmi často i nespokojený zaměstnanec.⁶⁴

Dalším velkým problémem je nedostatečné vybavení struktur Policie ČR zabývajících se softwarovým pirátstvím a také chyby vyšetřovatelů při manipulaci s důkazním materiálem. Na druhou stranu Policie zaznamenává nepřehlédnutelné úspěchy v oblasti softwarového pirátství, ale Policii by ještě více pomohlo více finančních prostředků a posílení útvarů zabývajících se informační kriminalitou.⁶⁵

4.6.2 Business Software Alliance - BSA

O ochranu autorských práv a potlačení softwarového pirátství se snaží jedna z největších světových organizací BSA, která byla založena v roce 1988 v USA z iniciativy nejdůležitějších producentů softwaru pro osobní počítače. BSA v České republice sdružuje významné výrobce softwaru (např. Microsoft, Apple Computers, Autodesk atd.).⁶⁶

Působení BSA lze rozdělit do tří sfér působnosti. První sférou jsou bezpečnostní složky. Do této sféry spadá uplatňování autorského práva ze strany tvůrců softwaru ve spolupráci s policejními složkami a prokuraturami z celého světa. Oblast bezpečnostních složek úzce souvisí s druhou sférou, a tou je výchova. Je třeba osvětově působit tak, aby lidé pochopili, že kopírovat software je protiprávní, že protiprávní je i rozšiřování takto vytvořeného softwaru a že existuje reálné riziko, že budou zřejmě přistiženi a následně potrestáni. Třetí sférou působnosti BSA je legislativa, tedy veřejná činnost. Tvůrci softwaru pro svou činnost potřebují nekompromisní zákony.⁶⁷

BSA, ale může jednat pouze v rámci svojí působnosti. BSA rozhodně nemá právo cokoli vyšetřovat nad rámec informací, které jí ostatní subjekty poskytnou

⁶³ STRAUS, J. *Kriminalistická metodika*. 2. vydání. Plzeň : Aleš Čeněk, 2008. Zvláštnosti podnětů k vyšetřování, s. 280.

⁶⁴ GŘIVNA, T; POLČÁK, R. *Kyberkriminalita a právo*. 1. vydání. Praha : Auditorium, 2008. Vyšetřování počítačové kriminality, s. 87.

⁶⁵ PROSISE, CH; MANDIA, K. *Počítačový útok : detekce, obrana a okamžitá náprava*. 1. vydání. Praha : Computer Press, 2002. Jak nakládat s důkazy, s. 76-77.

⁶⁶ LÁTAL, I. *Ministerstvo vnitra ČR - Informační kriminalita a úloha policisty při jejím řešení* [online]. 1. 6. 2008 [cit. 2011-11-28]. Dostupný z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/policista/prilohy/pc_krimi.html>.

⁶⁷ KOENIG, E; SMITH, B. *Metody boje proti softwarovým pirátům ve světě*. 1. vydání. Praha: Leringo, 1993. Čím se zabývá BSA, s. 12.

dobrovolně, nebo které jsou veřejně přístupné. Špatné světlo na BSA vrhá např. případ z března roku 2001, kdy byla několika tisícům firem v ČR rozeslána kazeta s poměrně sugestivním videozáznamem policejního zásahu ve firmě, která používala nelegální software. Zásilka byla doprovázena černým pytlím, právě takovým, do nějž „policista“ na videozáznamu sbalil zabavený počítač a software. Záznam byl pochopitelně zrežirován a policisté v něm byli herci, ale to ovšem nemění nic na skutečnosti, že podobné praktiky jsou zrovna tak odsouzeníhodné jako softwarové pirátství.⁶⁸

Na závěr lze dodat, že BSA po značném zprofanování v České republice svým vlastním přičiněním rozpustila svoji tuzemskou pobočku a nyní působí prakticky v ilegalitě. Pod názvem BSA, zde působí blíže neidentifikovatelný zahraniční subjekt, který již zastupuje několikátá advokátní kancelář, bez statutárního představitele podléhajícího českému právu.⁶⁹

4.6.3 Přehled dalších subjektů zastupující autory a nositele práv souvisejících s právem autorským

V České republice existuje celá řada subjektů, které mají výrazný podíl na ochraně autorských práv. V této kapitole, ale bude věnována pozornost pouze nejznámějším a nejdůležitějším subjektům chránících autorská práva.

- 1) Česká protipirátská unie (ČPU)** – Hlavním úkolem ČPU je ochrana autorského práva a práv souvisejících s právem autorským k audiovizuálním dílům a potírání všech forem pirátství v oblasti výroby, dovozu a šíření audiovizuálních děl. Činnost ČPU spočívá především v ochraně autorských práv k filmovým dílům, sledování a analýze informací týkajících se autorských práv, přípravě právních kroků proti jejich porušování, spolupráci s orgány činnými v trestním řízení a ostatními institucemi a spolupráci na přípravě nových právních předpisů.
- 2) Mezinárodní federace hudebního průmyslu (IFPI)** – Mezinárodní federace hudebního průmyslu České republiky je nevládní organizací s hlavním sídlem ve švýcarském městě Curych. Hlavním úkolem IFPI je ochrana práv výrobců

⁶⁸ MATĚJKA, M. *Počítačová kriminalita*. 1. vydání. Praha: Computer Press, 2002. Silácká BSA, s. 78-79.

⁶⁹ ZEMAN, M. *Lupa.cz – BSA tajemství zbavená* [online]. 9. 3. 2001 [cit. 2011-12-23]. Dostupný z WWW: <<http://www.lupa.cz/clanky/bsa-tajemstvi-zbavena>>.

zvukových a hudebních zvukově obrazových záznamů. Činnost IFPI spočívá v jednání s kolektivními správci práv autorů a nositelů práv souvisejících s právem autorským, dále na základě plných mocí zastupuje výrobce záznamů před soudy při vymáhání náhrad škod a vykonává samostatně i ve spolupráci s příslušnými státními orgány aktivní protipirátskou činnost. IFPI zastupuje v České republice firmy jako např. WARNER MUSIC, EMI, SUPRAPHON atd.

- 3) Ochranný svaz autorský pro práva k dílům hudebním (OSA)** – OSA tvoří důležité spojení mezi autory a uživateli jejich děl. Hlavní činnost OSA spočívá v zastupování autorů a dalších nositelů práv při udělování souhlasu k užití jejich děl a při vybírání autorských odměn za tato užití. V případě, že dílo bylo užito neoprávněně, může se OSA domáhat nároku na vydání bezdůvodného obohacení vzniklého z tohoto neoprávněného užití.

V České republice samozřejmě existuje i celá další řada subjektů zastupující autory a nositele autorských práv. Jako příklad lze uvést např. Ochranný svaz autorský (GESTOR), Nezávislá společnost výkonných umělců a výrobců zvukových a zvukově obrazových záznamů (INTEGRAM), Divadelní a literární agentura (DILIA).

5 VÝZKUMNÁ ČÁST PRÁCE

Ve výzkumné části práce je zpracované a vyhodnocené dotazníkové šetření, které má za cíl zjistit příčiny softwarového pirátství. Výsledky dotazníkového šetření jsou zpracovány do grafů s příslušnou analýzou názorů dotázaných respondentů. Výzkumná část práce dále obsahuje řízené rozhovory. Řízený rozhovor proběhl s tiskovým mluvčím BSA Janem Hlaváčem a se specialistou na počítačové pirátství Vojtěchem Chloupkem.

5.1 Dotazníkové šetření

V praktické části je vypracován dotazník, prostřednictvím kterého jsou zkoumány příčiny softwarového pirátství. Ke zmapování příčin pirátství byl použit anonymní dotazník. V dotazníku byly použity pouze uzavřené otázky.

Vypracovaný dotazník je rozdělen do sedmi částí. První část se zabývá obecnými údaji o respondentech (věk, pohlaví, vzdělání).

Na osobní zkušenost respondentů se softwarovým pirátstvím je zaměřena druhá část, zejména je zkoumáno s jakou oblastí softwarového pirátství se respondenti již setkali, a která oblast softwarového pirátství je dle jejich názoru nejrozšířenější.

Třetí část se věnuje zákonné úpravě, která upravuje oblast softwarového pirátství. Zkoumána byla především znalost zákonů, které se týkají softwaru a znalost trestů, které hrozí za softwarové pirátství.

Příčiny softwarového pirátství zkoumá čtvrtá část. Hlavní pozornost v této části je věnována cenám softwaru, především, zda jsou ceny za legální software vysoké a jakou maximální částku by byli respondenti ochotni při nákupu legálního softwaru zaplatit.

V páté části se výzkum zabývá odhalováním softwarového pirátství. Zkoumáno bylo, kdo má na odhalování softwarových pirátů největší podíl a zda by respondenti nahlásili vlastníka nelegálního softwaru.

V předposlední, šesté části je pozornost zaměřena na softwarové firmy. Respondenti odpovídali na otázku, zda softwarové firmy dělají dost pro to, aby softwarové pirátství klesalo a také uváděli svůj názor na softwarovou ochranu. Respondenti v této části rovněž odpovídali na otázku, zda je potřeba více vzdělávat veřejnost v oblasti softwarového pirátství.

Poslední část dotazníku se zabývá mírou softwarového pirátství v České republice. Respondenti uváděli, jak je dle jejich názoru vysoká současná míra softwarového pirátství v České republice a jak se asi bude vyvíjet do budoucna.

5.1.1 Distribuce dotazníku

Dotazníkový průzkum se uskutečnil v období leden – únor 2012. První část dotazníků byla rozesílána prostřednictvím e-mailu IT administrátorům jednotlivých úřadů veřejné správy v jižních Čechách. Dotazník byl následně vyplněn v aplikaci Google Docs. Dotázány byly především městské úřady, finanční úřady a část obecních úřadů z každého okresu.

Další část dotazníků byla rozesílána prostřednictvím e-mailu IT firmám v jižních Čechách. Kontaktovány byly především IT firmy v Českých Budějovicích. Dotazník byl opět vyplňován pomocí služby Google Docs.

Třetí část dotazníků byla distribuována pomocí sociálních sítí (Facebook.com a Lidé.cz). Osloveny byly osoby se zájmem o informační technologie. Osloveným osobám byla zaslána zpráva s odkazem na webovou aplikaci Google Docs.

Poslední část dotazníků byla distribuována v papírové podobě mezi řadové zaměstnance nemocnice v Prachaticích. Využita zde byla metoda zvaná „Face to face“. Vyplněné dotazníky byly po té zadány do aplikace Google Docs.

Z celkového počtu 250 dotázaných odpovědělo vyplněním dotazníku 131 respondentů. Ochota vyplnit dotazník byla 52%. Některé dotázané osoby odmítly svůj názor v dané problematice zveřejňovat, ostatní důvod neuvedly.

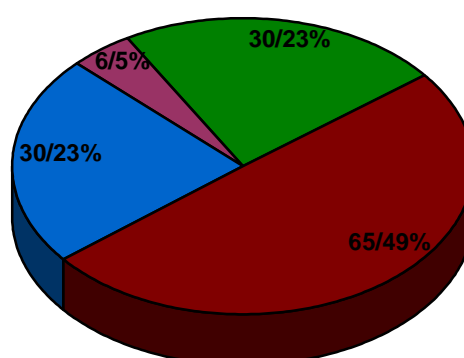
5.1.2 Vyhodnocení dotazníkového šetření

Z celkového počtu 131 respondentů se dotazníkového šetření zúčastnilo 85 mužů a 46 žen. Ochetni vyplnit dotazník byli tedy spíše muži než ženy. Největší část dotazovaných byla ochotna zúčastnit se průzkumu z věkové kategorie 25 – 50 let (49%).

Graf 1: Věkové kategorie respondentů⁷⁰

Věkové kategorie respondentů

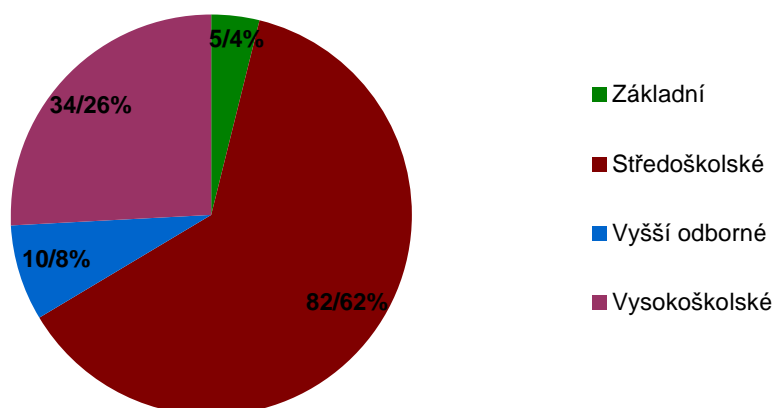
■ 1. 18-25 ■ 2. 25-50 ■ 3. 50-60 ■ 4. 60 let a více



Největší část dotázaných měla nejvyšší dosažené vzdělání středoškolské, přesně 62% dotázaných.

Graf 2: Nejvyšší dosažené vzdělání⁷¹

Nejvyšší dosažené vzdělání



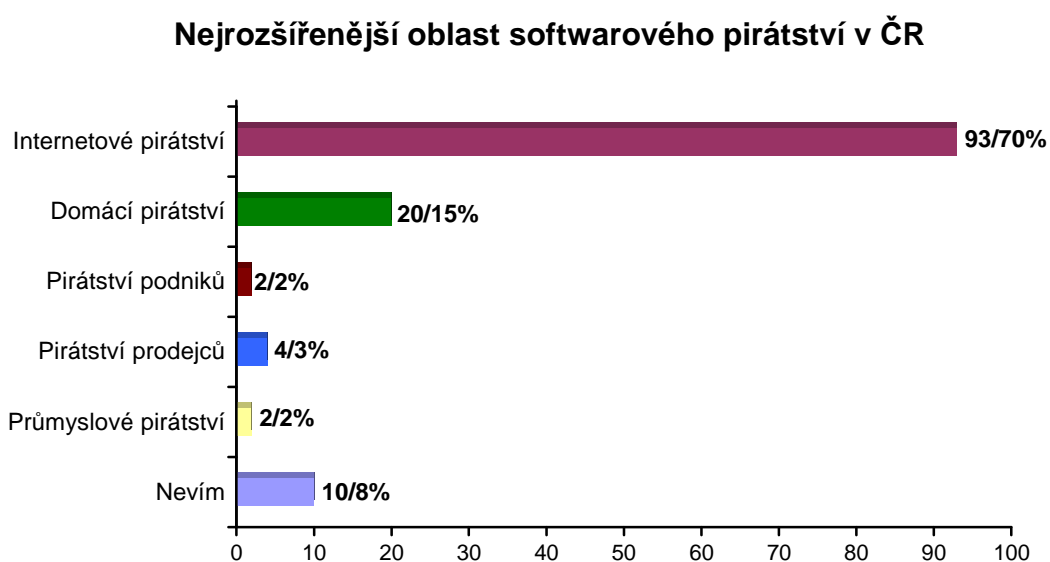
⁷⁰ vlastní zdroj

⁷¹ vlastní zdroj

Druhá část dotazníku je zaměřena na osobní zkušenost respondentů se softwarovým pirátstvím. V první otázce respondenti byli dotazováni na otázku, zda již slyšeli někdy pojem softwarové pirátství. 99% respondentů uvedlo, že už o softwarovém pirátství slyšelo, což poukazuje na fakt, že oblast softwarového pirátství je v současné době rozšířena takovým způsobem, že už se s pirátstvím setkal téměř každý, ať už v jakékoliv souvislosti.

V druhé otázce respondenti odpovídali na otázku, která oblast softwarového pirátství v České republice je podle jejich názoru nejrozšířenější. Respondenti mohli vybrat pouze jednu odpověď. Podle respondentů je nejrozšířenější oblastí softwarového pirátství v České republice internetové pirátství (70%). Hlavní důvod, proč je internetové pirátství tak rozšířené, je Internet jako takový. V dřívější době byl Internet přístupný jen lidem s alespoň základním vzděláním v HTML. V dnešní době má naopak možnost připojení k Internetu každý, a tím se otvírá i jednoduchý přístup k pirátství. Jako druhou nejrozšířenější oblast softwarového pirátství respondenti zvolili domácí pirátství (15%). Domácí pirátství vzkvétá především díky Internetu a vypalovacím zařízením. Velkým problémem je i samotné odhalování internetového a domácího pirátství.

Graf 3: Nejrozšířenější oblast softwarového pirátství v ČR⁷²

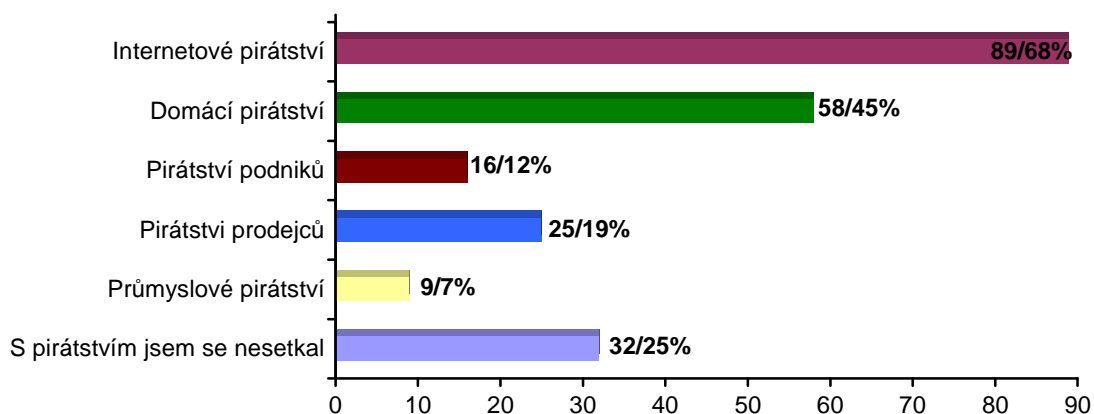


⁷² vlastní zdroj

V třetí otázce druhé části dotazníku respondenti odpovídali na otázku, s jakými oblastmi softwarového pirátství se již setkali. Respondenti mohli uvést více odpovědí, nejméně však jednu. Nejčastěji se respondenti setkávali s internetovým pirátstvím (68%) a domácím pirátstvím (45%). Třetí nejčastěji zvolená odpověď byla, že se respondenti dosud se softwarovým pirátstvím neseťkali (25%). Zde je ale, potřeba brát odpověď s rezervou, protože někteří respondenti mohli takto odpovědět záměrně. Respondenti se velmi často setkali i s pirátstvím prodejců (19%). V České republice je z oblasti pirátství prodejců velmi známá kauza Mironet.

Graf 4: Oblasti softwarového pirátství, se kterými se respondenti setkali⁷³

Oblasti softwarového pirátství se kterými se respondenti setkali

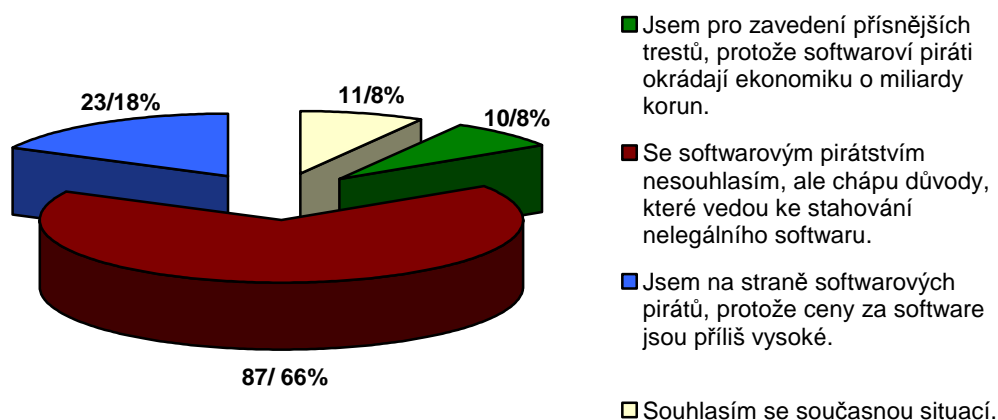


V poslední otázce druhé části respondenti vyjadřovali svůj názor na softwarové pirátství. Nejvíce respondentů odpovědělo, že se softwarovým pirátstvím nesouhlasí, ale na druhou stranu chápou důvody, které vedou ke stahování nelegálního softwaru (66%). Na straně softwarových pirátů bylo v dotazníkovém šetření 18% respondentů. 8% respondentů je pro zavedení přísnějších trestů a stejný počet procent respondentů souhlasí se současnou situací.

⁷³ vlastní zdroj

Graf 5: Názor respondentů na softwarové pirátství⁷⁴

Názor respondentů na softwarové pirátství

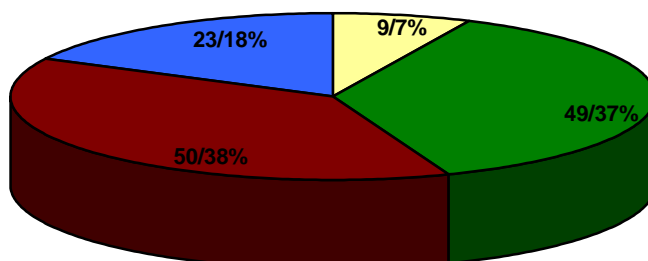


Třetí část dotazníku se věnuje zákonné úpravě, která upravuje oblast softwarového pirátství. V první otázce třetí části dotazníku respondenti odpovídali na otázku, zda-li jsou srozuměni se zákony, které se týkají softwaru. Nejvíce respondentů uvedlo, že zákonnou úpravu, která upravuje oblast softwaru, zná málo (38%). Prakticky stejný počet respondentů uvedl, že zákonnou úpravu zná dobře (37%). V celkovém součtu, ale znají respondenti zákonnou úpravu týkající se softwaru spíše málo.

Graf 6: Srozumění respondentů se zákony souvisejících se softwarem⁷⁵

Srozumění respondentů se zákony souvisejících se softwarem

- Zákonnou úpravu znám velmi dobře ■ Zákonnou úpravu znám dobře
- Zákonnou úpravu znám málo ■ Zákonnou úpravu znám velmi málo



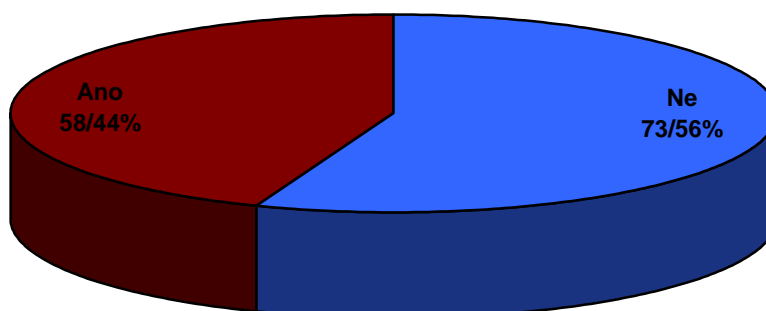
⁷⁴ vlastní zdroj

⁷⁵ vlastní zdroj

Druhá a zároveň poslední otázka třetí části zjišťuje, zda respondenti vědí jaké tresty hrozí za softwarové pirátství. 56% respondentů uvedlo, že neví jaké tresty hrozí za softwarové pirátství, zbytek respondentů uvedl, že tresty zná (44%).

Graf 7: Víte, jaké tresty hrozí za softwarové pirátství?⁷⁶

Víte jaké tresty hrozí za softwarové pirátství?



Čtvrtá část dotazníku se zabývá příčinami softwarového pirátství. Pozornost je zaměřena především na ceny softwaru. První otázka měla za cíl zjistit hlavní příčinu softwarového pirátství, proto respondenti mohli uvést jen jednu odpověď. Respondenti nakonec zvolili jako hlavní příčinu softwarového pirátství vysokou cenu softwaru (57%).

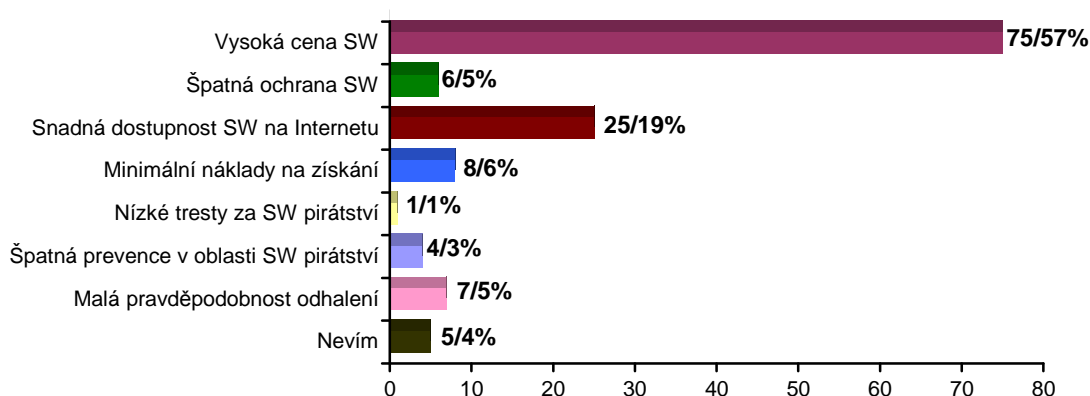
V současné době se ceny komerčního softwaru šplhají do tisíců (hlavně u velkých firem) a i když existuje mnoho kompromisů (např. open source řešení), tak se najdou uživatelé, kterým to nestačí.

Druhou hlavní příčinou softwarového pirátství podle respondentů je snadná dostupnost nelegálního softwaru na Internetu (19%). Sehnat jakýkoli program v plné verzi je v dnešní době díky Internetu neuvěřitelně snadné a rychlé.

⁷⁶ vlastní zdroj

Graf 8: Hlavní příčiny softwarového pirátství⁷⁷

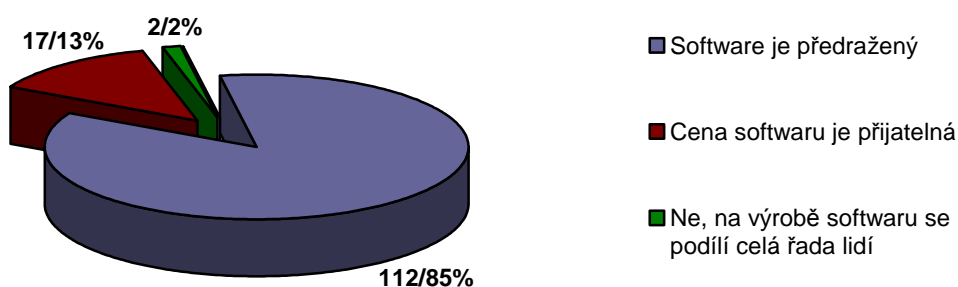
Hlavní příčiny softwarového pirátství



Druhá otázka zjišťuje, zda-li je v současné době software drahý. Nejvíce respondentů odpovědělo, že v současnosti je software předražený (85%). Pouze pro 13% respondentů je v současné době cena softwaru přijatelná.

Graf 9: Je v současné době software drahý?⁷⁸

Je v současné době software drahý?

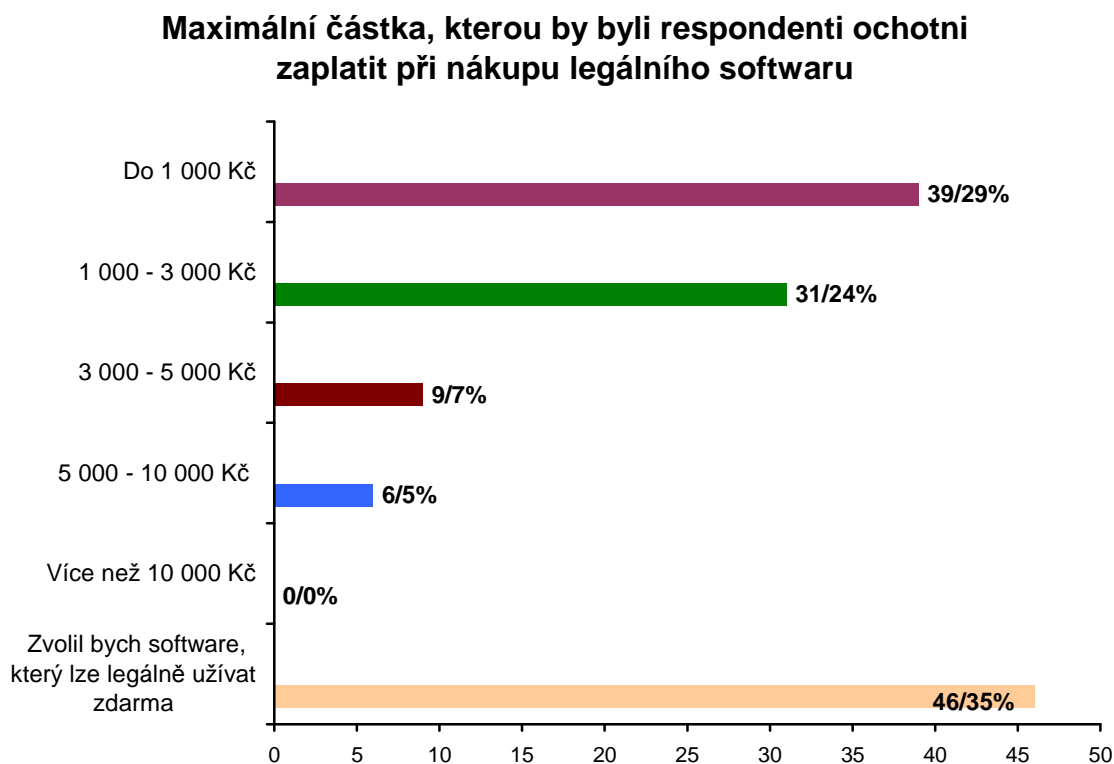


Poslední otázka čtvrté části zkoumá jakou maximální částku by byli respondenti ochotni zaplatit při nákupu legálního softwaru. Nejvíce respondentů by zvolilo software, který lze užívat zdarma (35%). Pokud by ovšem respondenti měli za software zaplatit, nejčastěji by to bylo do částky 1 000 Kč (29%). Hranici pro nákup legálního softwaru tvoří částka 3 000 Kč. Do této částky by bylo ochotno zakoupit si software dohromady 53% respondentů. Ceny komerčního softwaru se při tom šplhají do tisíců.

⁷⁷ vlastní zdroj

⁷⁸ vlastní zdroj

Graf 10: Maximální částka, kterou by byli respondenti ochotni zaplatit při nákupu legálního softwaru⁷⁹

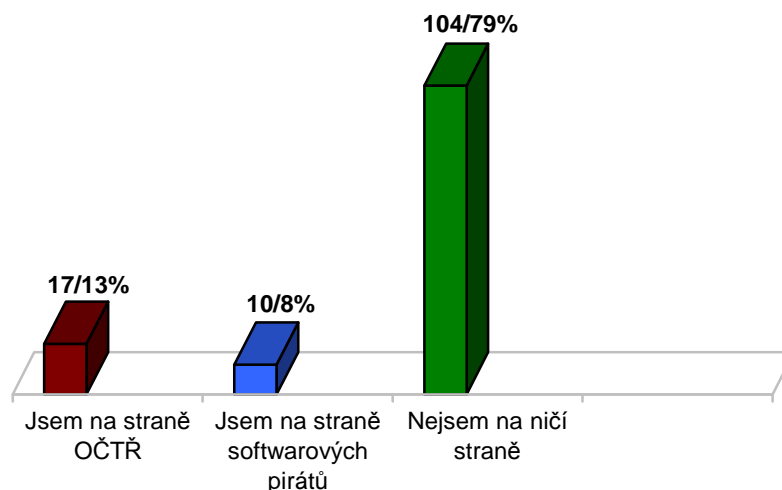


Pátá část dotazníku se zabývá odhalováním softwarového pirátství. První otázka zkoumá, zda jsou respondenti na straně orgánů činných v trestním řízení nebo na straně softwarových pirátů. Nejčastěji respondenti zaujali neutrální postoj, tedy, že nejsou na ničí straně (79%). Mírnější převahu ale přeci jen mají orgány činné v trestním řízení (13%) před softwarovými piráty (8%).

⁷⁹ vlastní zdroj

Graf 11: Vyjádření respondentů, zda jsou na straně softwarových pirátů nebo na straně OČTR⁸⁰

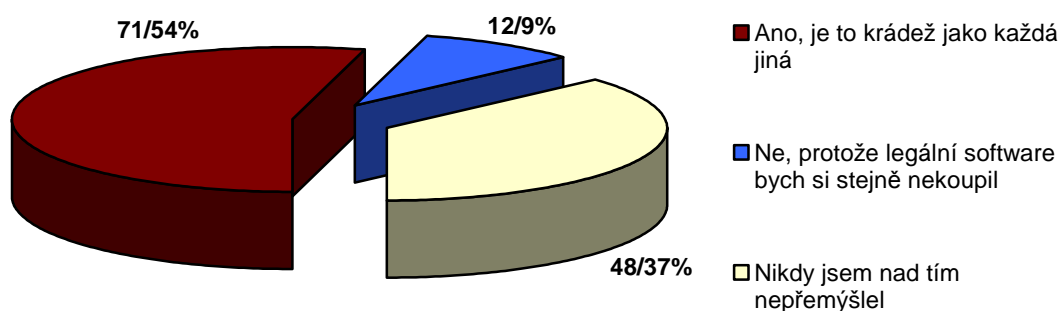
Vyjádření respondentů, zda jsou na straně softwarových pirátů nebo na straně OČTR



Druhá otázka páté části zjišťuje, zda respondenti chápou používání nelegálního softwaru jako krádež. Většina respondentů odpověděla, že je to krádež jako každá jiná (54%). 37% respondentů nad tím nikdy nepřemýšlelo a 9% respondentů to jako krádež nebere, protože by si legální software stejně nekoupili.

Graf 12: Chápete používání nelegálního softwaru jako krádež?⁸¹

Chápete používání nelegálního softwaru jako krádež?



Třetí otázka se zabývá tím, kdo má na odhalování softwarových pirátů největší podíl. Podle respondentů mají na odhalování softwarových pirátů největší podíl

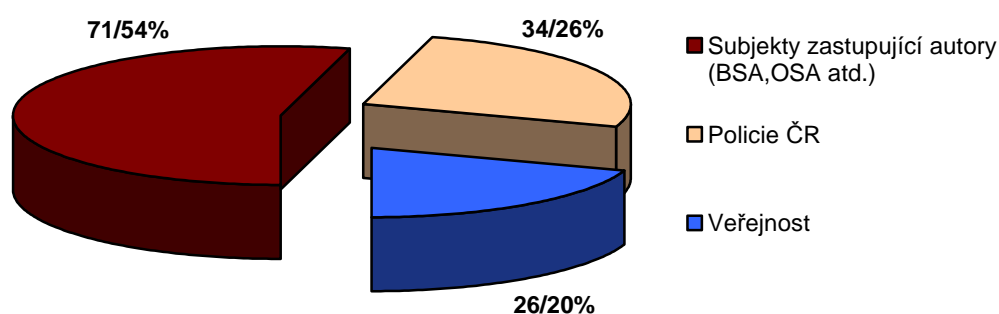
⁸⁰ vlastní zdroj

⁸¹ vlastní zdroj

subjekty zastupující autory a nositele práv souvisejících s právem autorským (BSA,OSA atd.), takto odpovědělo přesně 54% respondentů. Druhý největší podíl má Policie ČR (26%) a nejmenší podíl ze všech má veřejnost (20%).

Graf 13: Podíl na odhalování softwarového pirátství⁸²

Podíl na odhalování softwarového pirátství



Poslední otázka páté části zkoumá, zda by respondenti nahlásili vlastníka nelegálního softwaru. 95% respondentů se vyjádřilo, že by vlastníka nelegálního softwaru nenahlásilo, zbytek respondentů (5%) by vlastníka nelegálního softwaru nahlásilo.

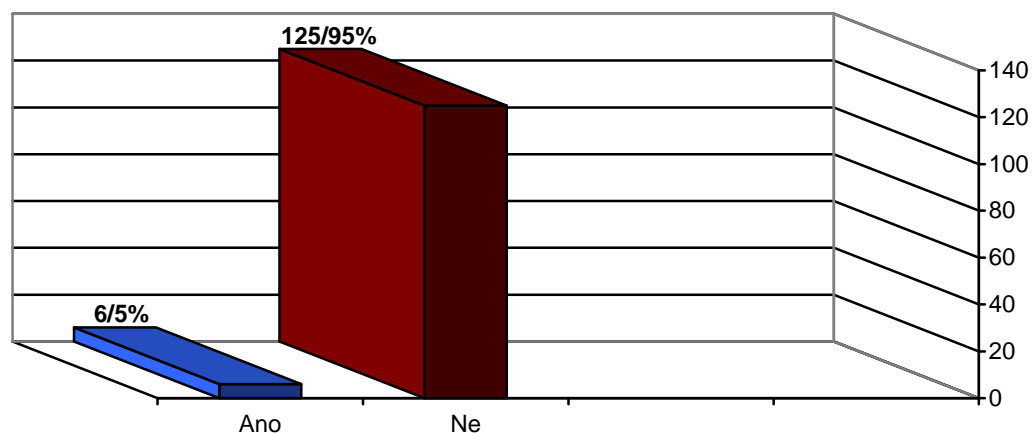
„Krást se sice nemá, ale krást předražený software je zřejmě etické; ohlásit člověka kradoucího auto na policii je zřejmě v pořádku, ohlášení ukradení nehmotného statku je pak prosté bonzáctví.“⁸³

⁸² vlastní zdroj

⁸³ HLAVENKA, J. *Živě.cz - Krást se nemá (software může)* [online]. 1. 6. 2000 [cit. 2012-03-01]. Dostupný z WWW: <<http://www.zive.cz/clanky/krast-se-nema-software-muze/sc-3-a-14685/default.aspx>>.

Graf 14: Ochota respondentů nahlásit softwarové pirátství⁸⁴

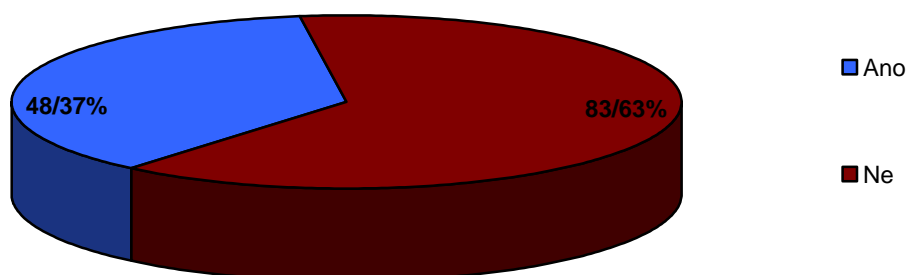
Ochota respondentů nahlásit softwarové pirátství



Předposlední, šestá část dotazníku je zaměřena na softwarové firmy a vzdělávání veřejnosti. V první otázce respondenti odpovídali na otázku, zda softwarové firmy dělají dost pro to, aby softwarové pirátství klesalo. Většina dotázaných uvedla odpověď ne (63%), zbytek respondentů odpověděl ano (37%).

Graf 15: Spokojenost respondentů se softwarovými firmami v souvislosti se snižováním softwarového pirátství⁸⁵

Spokojenost respondentů se softwarovými firmami v souvislosti se snižováním softwarového pirátství



V druhé otázce předposlední části respondenti vyjadřovali svůj názor na softwarovou ochranu. Nejvíce respondentů odpovědělo, že softwarová ochrana je důležitá, protože stěžuje softwarovým pirátům jejich činnost (40%). 30% respondentů uvedlo, že softwarová ochrana otravuje legální vlastníky softwaru a stejný počet

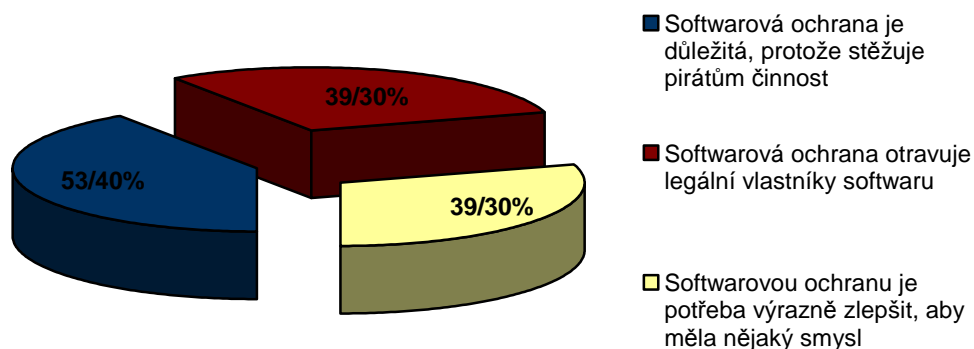
⁸⁴ vlastní zdroj

⁸⁵ vlastní zdroj

respondentů uvedlo, že softwarovou ochranu je potřeba výrazně zlepšit, aby měla nějaký smysl.

Graf 16: Názor respondentů na softwarovou ochranu⁸⁶

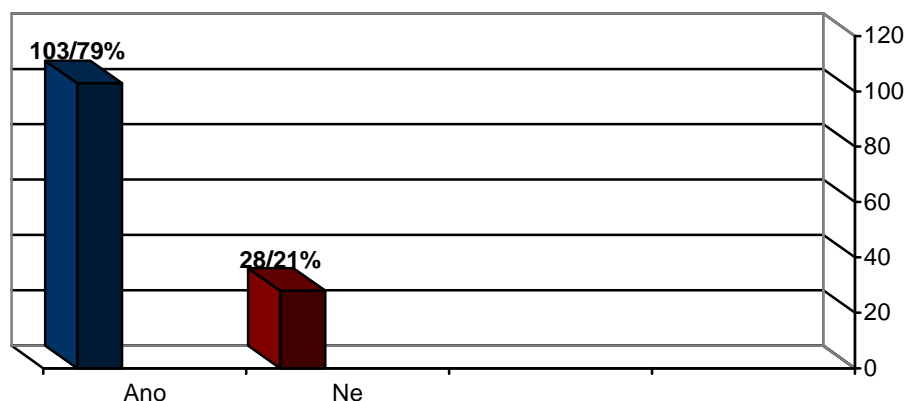
Názor respondentů na softwarovou ochranu



V poslední otázce předposlední části dotazníku respondenti odpovídali na otázku, zda je potřeba v oblasti softwarového pirátství více vzdělávat veřejnost. Většina respondentů odpověděla ano (79%), zbytek respondentů odpověděl ne (21%).

Graf 17: Potřeba vzdělávání veřejnosti v oblasti softwarového pirátství⁸⁷

Potřeba vzdělávání veřejnosti v oblasti softwarového pirátství



Poslední, **sedmá část** dotazníku se zabývá mírou softwarového pirátství v České republice. V první otázce respondenti odpovídali na otázku, zda-li je současná míra

⁸⁶ vlastní zdroj

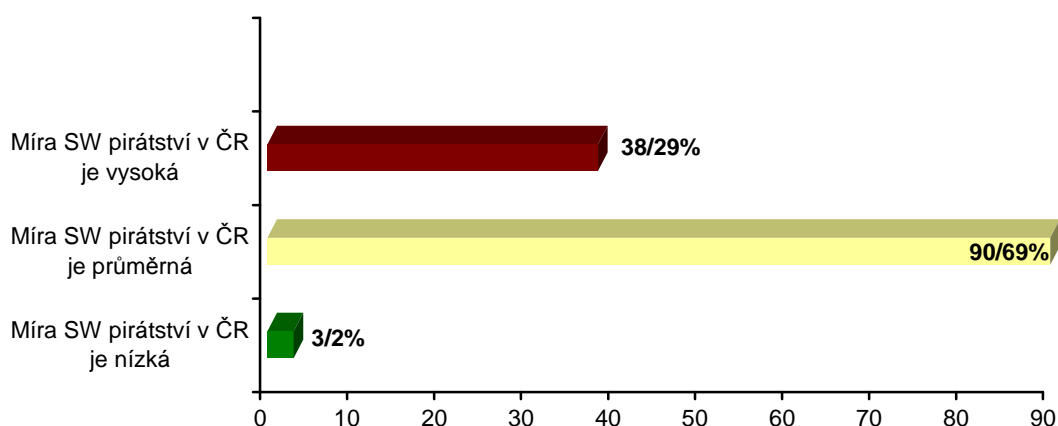
⁸⁷ vlastní zdroj

softwarového pirátství v České republice vysoká. Nejvíce respondentů zastává názor, že současná míra softwarového pirátství v České republice je průměrná (69%). 29% respondentů uvedlo, že současná míra softwarového pirátství v ČR je vysoká, zbytek respondentů uvedlo, že je nízká (2%).

Paradoxem je, že podle statistik BSA, které uvádějí míru softwarového pirátství v jednotlivých státech Evropské unie, patří Česká republika mezi státy s nejnižší mírou softwarového pirátství a to platí i v celosvětovém měřítku.⁸⁸

Graf 18: Současná míra softwarového pirátství v ČR⁸⁹

Současná míra softwarového pirátství v ČR



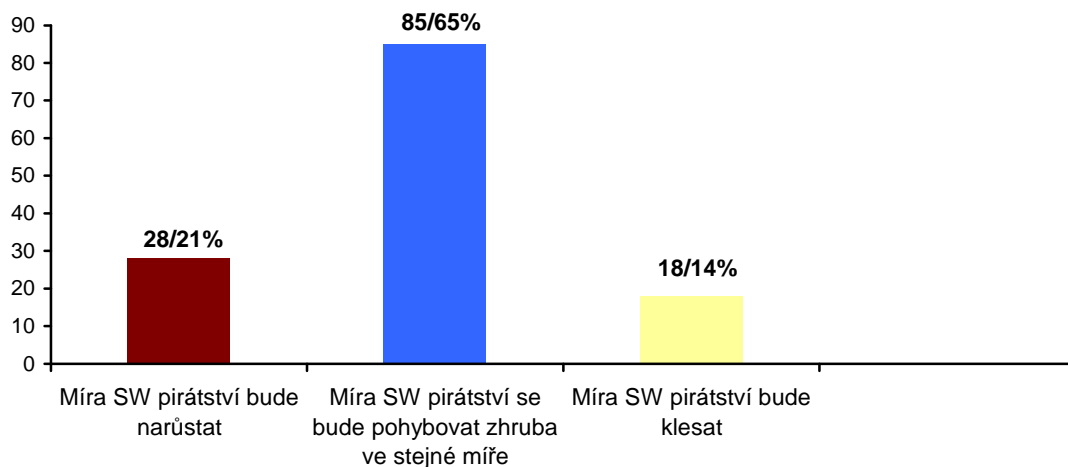
V poslední otázce dotazníkového šetření odpovídali respondenti na otázku, jak si myslí, že se bude vyvíjet míra softwarového pirátství v České republice do budoucna. Nejvíce respondentů odpovědělo, že míra softwarového pirátství se bude pohybovat zhruba ve stejné míře (65%). 21% respondentů odpovědělo, že míra softwarového pirátství bude narůstat a 14% respondentů uvedlo, že míra softwarového pirátství bude klesat.

⁸⁸ BSA – *Softwarové pirátství v Česku kleslo třetím rokem o procentní bod* [online]. 12. 5. 2011 [cit. 2012-03-02]. Dostupný z WWW: <<http://www.bsa.org/country/News%20and%20Events/News%20Archives/global/05062011-idc-globalpiracystudy.aspx>>.

⁸⁹ vlastní zdroj

Graf 19: Vývoj míry softwarového pirátství v ČR do budoucna⁹⁰

Vývoj míry softwarového pirátství v ČR do budoucna



5.2 Řízený rozhovor s odborníky na softwarové pirátství

Řízený rozhovor proběhl s Janem Hlaváčem, tiskovým mluvčím mezinárodní protipirátské organizace Business Software Alliance, která sdružuje výrobce komerčního softwaru. BSA se zaměřuje zejména na osvětu s dodržováním autorského práva k softwaru a rovněž se zasazuje o ochranu autorských práv svých členů.

Řízený rozhovor proběhl rovněž s Mgr. Vojtěchem Chloupekem. Vojtěch Chloupek je seniorním advokátem v pražské pobočce mezinárodní advokátní kanceláře Bird & Bird odpovědným za oblast práva duševního vlastnictví, informačních technologií a médií. Vedle těchto oblastí získal Vojtěch Chloupek také řadu zkušeností v oblasti práva hospodářské soutěže.

JH – Jan Hlaváč

VCH – Vojtěch Chloupek

1) Jaký je Váš názor na softwarové pirátství?

JH: *Daří se jej potírat mnohem účinněji než pirátství v hudebním a filmovém odvětví. Důkazem je míra pirátství, která v případě softwaru stále klesá (cca o procentní bod ročně). Výrobci softwaru zaznamenávají další růst a nikoli úpadek jako tomu je u filmů či hudby.*

⁹⁰ vlastní zdroj

VCH: *Softwarové pirátství vnímám především jako ekonomický problém. Z právního pohledu jde sice o porušování autorských práv, ale můj osobní názor je, že ochrana počítačových programů autorským právem („jako dílo literární“) není správná a mělo by existovat nějaké zvláštní právo, které by bylo flexibilnější. Do jisté míry jde i o morální problém – v tom ohledu, že někdo užívá výsledek práce a investic někoho jiného, aniž by k tomu měl jeho svolení (a ještě to považuje za normální). Domnívám se, že softwarové pirátství naprosto vymýtí zřejmě nelze, ale na druhou stranu sleduji celou řadu pozitivních kroků a vůbec vývoj směřující ke zmenšování tohoto problému.*

2) Proč je softwarové pirátství v České republice tak rozšířené?

JH: *Je třeba oddělovat domácnosti od firem. Zatímco pirátství v domácnostech je masovým jevem, který se zhoršuje, u firem tomu je naopak. Ve firemním sektoru snižování míry pirátství pomáhá osvěta a relativně velké riziko odhalení a trestů (udání zaměstnance). V domácnostech lidé hřeší na nevědomost a velké množství uživatelů. Navíc ve firemním sektoru nedochází k masivnímu nárůstu počtu počítačů, kdežto u domácností se penetrace počítačů každoročně rapidně zvyšuje.*

VCH: *Asi Vás zklamá, ale nemyslím si, že by bylo SW pirátství v ČR nějak významně rozšířené. Alespoň ne pokud porovnáme ČR se souměřitelnými zeměmi. Mohli bychom samozřejmě odkazovat na „českou národu“, historickou zkušenost (kdy všichni měli doma spousty kazet a videokazet s různými nahrávkami) či na vysokou cenu SW. Ale spíš si myslím, že SW pirátství je u nás rozšířeno v tak nějak normální míře a jeho výskyt spíše klesá.*

3) Jak je na tom Česká republika ve srovnání s ostatními evropskými státy v oblasti softwarového pirátství?

JH: *V porovnání s Evropou i se světem je na tom ČR docela dobře. Patří mezi 20 zemí s nejnižší mírou pirátství v oblasti softwaru: ČR je na tom lépe než jižní státy EU, například Francie či Itálie. Nicméně ve srovnání s Německem či Rakouskem máme stále co dohánět, tam je míra pirátství více než o deset procentních bodů nižší.*

VCH: Přesná čísla nemám k dispozici – budete muset zjistit. Domnívám se, že ČR bude tak nějak uprostřed, ale možná to vidím moc naivně.

4) Co se dělá pro snižování softwarového pirátství a co by ještě více pomohlo k jeho snížení?

JH: Zejména osvěta a důsledné vymáhání práva pomáhá nejvíce v potlačování pirátství. Samozřejmě v kombinaci s nabídkou softwaru prostřednictvím nových distribučních kanálů a vstřícnou licenční politikou. Například snadná koupě pomocí on-line marketů (Apple Store či Android market), nižší ceny za SW pro domácnosti včetně možnosti instalace SW na více počítačů v rámci jedné licence (např. licence Microsoftu pro studenty a domácnosti pro MS Office). Ještě více by pomohly vyšší investice do posílení policejních orgánů zabývajících se počítačovou kriminalitou. Tyto policejní složky jsou velmi podfinancované.

VCH: Předpokládám, že se uplatňuje kombinace vzdělávacích programů na jedné straně a vymáhání práv na straně druhé (viz aktivity BSA). Považuji za velmi významné nové obchodní modely a snahu řady softwarových společností legálně zpřístupnit svůj software velkému množství uživatelů za relativně nízké ceny (např. celá řada aplikací do mobilních telefonů, tabletů a konec konců i PC je dnes prodávána za symbolické ceny); případně prodejem SW/modulů se základními funkcionalitami za nízkou cenu, přičemž plná verze je sice dražší, ale ne nezbytně potřebná pro všechny uživatele. Velký vliv má zřejmě také hnutí kolem open source (free) software, který je sice také licencován, ale za podstatně příznivějších podmínek pro nabyvatele licence. Z pohledu obchodních společností (alespoň u těch větších) se pomalu ustálilo povědomí, že renomovaná společnost prostě pirátský software nepoužívá a že se musí řádně koupit licence (ostatně pokud o společnost projeví zájem nějaký investor, zkoumá i oprávněnost užívání softwaru).

5) V čem vidíte hlavní nedostatky současné zákonné úpravy České republiky ve vztahu k softwarovému pirátství?

JH: Nejsou zde zásadní nedostatky. Zásadní problém je ale s vymáháním práva a tlaku orgánů činných v trestním řízení, aby poškození výrobci řešili pirátství

v civilním řízení. To je totiž v praxi nemožné, neboť nelze získat bez policejní prohlídky patřičné důkazy.

VCH: Pokud porovnáám českou legislativu se zahraniční, tak nevidím žádné výrazné nedostatky týkající se pouze ČR. Myslím, že zákonnou úpravu máme naprosto standardní a vyspělou. Spíše ale občas zaostává praktické uplatňování práva. Jinými slovy – soudy trvají dlouho, rozhodnutí jsou nepředvídatelná (protože jich je málo, zvláště těch sofistikovaných), policie a celníci softwarovým věcem často nerozumí, atd. Jinak, jak už jsem uvedl výše, podle mě je špatně, že software je chráněn autorským právem jako dílo literární. Právo k softwaru by mělo mít úplně jiný charakter, podobný sui generis právu k databázi. Ale to zas tolik nesouvisí s pirátstvím.

6) Myslíte si, že je potřeba přitvrdit současné zákony na ochranu duševního vlastnictví nebo je naopak potřeba současný systém spíše novelizovat a přizpůsobovat ho novým technologiím?

JH: Nový rámec, který by lépe definoval život v digitálním věku je třeba. Zejména v kontextu přeshraniční spolupráce, neb svět IT nemá hranic. Musí se ale dohodnout obě strany: jak držitelé práv, tak jejich uživatelé. Je třeba zachovat funkční obchodní model, nelze autory zbavit práv (pak by nic netvořili), ale rovněž nemá smysl nabízet obchodní modely, které uživatelé ignorují (zbytečný růst pirátství). Příkladem, který funguje, jsou zmiňované Apple a Android Markety: pro většinu uživatelů mobilů a tabletů znamená pirátství větší námahu a nepohodlí než zakoupení SW legálně.

VCH: Obecně řečeno, represe nikam nevede. I když samozřejmě závažné případy nelze nechat bez povšimnutí – tak má jistá dávka „tvrdosti“ smysl. Ale zákony nějak přitvrzovat není potřeba. Spíš by bylo vhodné existující práva opravdu dobře aplikovat v praxi. Váš dotaz není podle mého názoru úplně dobře postavený, protože přitvrzení zákonů a přizpůsobení novým technologiím nestojí v protikladu. Alespoň pokud tím tedy nemyslíte, že přizpůsobit se novým technologiím znamená odmítnout práva autorů a výrobců SW na úkor uživatelů. Je dobré si uvědomit, že právo není exaktní disciplína ani nějaký umělý bič na zlobivé občany, ale soubor pravidel správného chování společnosti, který se pochopitelně neustále vyvíjí, mění a doplňuje tak, jak se mění a vyvíjí společnost.

Bohužel než se vymyslí a přijme nová právní úprava, tak to trvá. Tím pádem i reakce na nové technologie je velice opožděná a – jinými slovy – právo dnes vůbec nestíhá reagovat na překotný vývoj technologií, Internetu, atd.

- 7) Myslíte, že by případné schválení mezinárodní obchodní dohody proti padělatelství známé pod zkratkou ACTA mělo nějaký výrazný vliv na softwarové pirátství?**

JH: *Nijak zásadní.*

VCH: *Asi ne.*

- 8) Jste názoru, že softwarové firmy dělají dost pro to, aby se softwarové pirátství snižovalo? Jestliže ne, co by se mělo ze strany softwarových firem především zlepšit?**

JH: *Ano, dělají dost. Nabízejí lepší obchodní modely a vstřícnější licenční politiku.*

VCH: *Jak které. Pro některé může být pirátství velký problém, a ty se asi snaží (minimálně prostřednictvím BSA), pro některé to vůbec nemusí být veliký problém. Prostor pro zlepšení vidím hlavně v komunikaci a změně (přizpůsobení) obchodních modelů současným trendům. Mimochodem očekávám, že s příchodem různých cloudových řešení bude klasického SW pirátství velmi ubývat.*

- 9) Software je obecně v České republice považován za předražený. Myslíte si, že vysoká cena softwaru je jedna z hlavních příčin softwarového pirátství?**

JH: *Software předražený není, zdarma a legálně si může každý vybavit celý počítač. U softwaru je celá řada alternativ a pokud se někomu nelíbí cena komerčního SW, nechť si pořídí některé open source řešení, která jsou zdarma. Lze si legálně vybavit počítač a nezaplatit za to ani korunu. Například místo nákladného Adobe Photoshopu, který je určen pro profesionály (a konkurence jeho kvalit nedosahuje) lze poříditi zdarma GIMP nebo komerční ale levnější Corel či český Zoner Photo Studio.*

VCH: *Ano, myslím, že vysoká cena je určitě jednou z hlavních příčin. Na druhou stranu je cena velmi relativní – pokud bylo nutné dát do vývoje aplikace, její lokalizace, testování apod. vysoké peněžní prostředky, potom je vysoká cena oprávněná.*

10) Jak si myslíte, že se bude vyvíjet míra softwarového pirátství v České republice do budoucna?

JH: *Bude mírně klesat, cca o procentní bod ročně.*

VCH: *Bude se dále postupně snižovat. Na rozdíl od hudby bude v prostředí SW existovat celá řada alternativ, kde pirátství moc nepřipadá v úvahu (např. OSS nebo SaaS).*

11) Co byste si přál v oblasti softwarového pirátství do budoucna zlepšit?

JH: *Lépe vybavit policii a posílit jejich útvar pro odhalování IT kriminality.*

VCH: *U opravdu závažných případů bych si přál rychlý, sofistikovaný a tvrdý právní postih. U banálních případů naopak zdravý rozum při uplatňování práva. Především bych si ale přál, aby pirátství nebylo bráno jako něco normálního, jako něco, na co má běžný občan právo.*

5.3 Shrnutí dotazníkového šetření a řízeného rozhovoru

Dotazníkové šetření ukázalo, jaké jsou základní aktuální příčiny softwarového pirátství. Respondenti chápou jako hlavní příčinu softwarového pirátství vysokou cenu softwaru. Nejvíce respondentů by bylo ochotno zakoupit si legální software do částky 1 000 Kč. Také Vojtěch Chloupek je přesvědčený, že vysoká cena softwaru je jednou z hlavních příčin softwarového pirátství. Na druhou stranu uvádí, že v některých případech je vysoká cena softwarových produktů oprávněná. Tiskový mluvčí BSA Jan Hlaváč ovšem argumentuje, že software předražený není. Poukazuje zejména na různé alternativy, které mohou např. spočívat v open source řešení. V současné době si lze tedy legálně vybavit počítač a nezaplatit za to ani korunu. Na druhou stranu z dotazníkového šetření vyplývá, že většina respondentů by dala přednost softwaru, který je možno užívat zdarma před komerčním softwarem.

Další příčinou softwarového pirátství je podle respondentů snadná dostupnost nelegálního softwaru na Internetu. Potvrzuje to i fakt, že respondenti zvolili jako nejrozšířenější oblast softwarového pirátství internetové pirátství. S internetovým pirátstvím se respondenti rovněž nejčastěji již někdy setkali.

Podle Jana Hlaváče je další příčinou softwarového pirátství velký nárůst počtu počítačů v domácnostech. Zvyšuje se tím počet uživatelů a v souvislosti s tím roste i počet softwarových pirátů.

V oblasti zákonné úpravy je velkým problémem zejména nízká znalost zákonů, které upravují oblast softwaru a trestů, které hrozí za softwarové pirátství. Zde je ale potřeba oddělovat domácnosti od firem. Ve firmách si velmi dobře uvědomují velké riziko z odhalení a následných trestů, proto je zde situace mnohem lepší než v domácnostech. V domácnostech naopak lidé hřeší velmi často na svou nevědomost. Vystává tedy potřeba mnohem více vzdělávat veřejnost. Jan Hlaváč v oblasti zákonné úpravy žádné zásadní nedostatky nespatřuje. Problém vidí pouze v nízkých investicích do policejních orgánů zabývajících se počítačovou kriminalitou. Také Vojtěch Chloupek v oblasti zákonné úpravy nevidí žádné výrazné nedostatky. Hlavní problém vidí spíše v tom, že občas zaostává praktické uplatňování práva.

Dotazníkové šetření také ukázalo, že se OČTŘ nemohou spolehnout na pomoc občanů v oblasti softwarového pirátství. Paradoxem ale je, že více jak polovina respondentů chápe používání nelegálního softwaru jako krádež.

Z dotazníkového šetření také vyplynula nespokojenost respondentů se softwarovými firmami v souvislosti se snižováním softwarového pirátství. Respondenti nejsou spokojeni ani se softwarovou ochranou. Potvrzuje to i Vojtěch Chloupek, který je přesvědčený, že ne všechny softwarové firmy dělají dost pro to, aby se softwarové pirátství snižovalo. Jan Hlaváč si naopak myslí, že softwarové firmy dělají dost pro to, aby se softwarové pirátství snižovalo. Jako příklad uvádí lepší obchodní modely a vstřícnější licenční politiku.

Na závěr dotazníkového šetření bylo zjišťováno, jak respondenti vnímají současnou míru softwarového pirátství v ČR a jak se podle nich bude vyvíjet do budoucna. Podle respondentů je současná míra softwarového pirátství v ČR průměrná a do budoucna se bude pohybovat zhruba ve stejné míře. Jan Hlaváč uvádí, že ČR patří

mezi 20 zemí s nejnižší mírou pirátství v oblasti softwaru a do budoucna bude míra pirátství klesat i nadále cca o procentní bod ročně. Rovněž Vojtěch Chloupek si myslí, že se míra softwarového pirátství bude do budoucna snižovat.

Shrnutí hlavních příčin softwarového pirátství na základě odpovědí respondentů v dotazníkovém šetření:

- nízká úroveň vzdělání obyvatelstva v oblasti softwarového pirátství
- nízká úroveň spolupráce občanů s OČTŘ v oblasti softwarového pirátství
- nedostatečná snaha softwarových firem snižovat softwarové pirátství
- snadná dostupnost nelegálního softwaru na Internetu
- snadno prolomitelná ochrana softwaru
- vysoká cena softwaru

Shrnutí hlavních příčin softwarového pirátství na základě odpovědí odborníků na softwarové pirátství v řízeném rozhovoru:

- masivní nárůst počtu počítačů v domácnostech
- nízká úroveň vzdělání obyvatelstva v oblasti softwarového pirátství

ZÁVĚR

Vysoká míra softwarového pirátství v České republice byl jeden z hlavních důvodů proč jsem si zvolil téma „Počítačová kriminalita se zaměřením na softwarové pirátství“. Postupem času jsem ale začal zjišťovat, že situace v oblasti softwarového pirátství v České republice není vůbec na špatné úrovni. Dokazuje to i fakt, že Česká republika patří mezi 20 zemí s nejnižší mírou pirátství v oblasti softwaru a celkově se jej daří mnohem účinněji potírat než pirátství v hudebním a filmovém odvětví.

Cílem mé bakalářské práce bylo zjištění, proč je softwarové pirátství v České republice tak rozšířené. Nejčastěji zmiňována příčina v této souvislosti je vysoká cena softwaru. Potvrdilo to i dotazníkové šetření, kde zvolilo vysokou cenu softwaru jako hlavní příčinu softwarového pirátství 57% respondentů. Osobně si ale myslím, že vysoká cena softwaru není v současné době hlavní příčina pirátství a to ze dvou důvodů. První důvod je, že má každý možnost, vybavit si legálně celý počítač zdarma. U softwaru existuje celá řada alternativ a pokud není někdo spokojený s cenou komerčního softwaru, může si pořídit např. některé open source řešení. Druhý důvod je, že softwarové firmy nabízejí stále lepší obchodní modely a mnohem vstřícnější licenční politiku, než tomu bylo v minulosti. Celkově má tedy každý celou řadu možností, jak legálně vybavit svůj počítač, a vysoké ceny některého komerčního softwaru nejsou hlavní příčinou softwarového pirátství.

Jako jednu z hlavních příčin softwarového pirátství považuji síť Internet. V polovině devadesátých let byl Internet přístupný pouze lidem s alespoň základním vzděláním v HTML. V dnešní době je Internet přístupný všem a jelikož je plný nelegálního obsahu a odkazů, které na něho odkazují, vzniká tím jednoduchý přístup k pirátství.

Další z hlavních příčin pirátství je masivní nárůst počtu počítačů v domácnostech a s tím související nevědomost uživatelů. Prakticky rok od roku se penetrace počítačů v domácnostech rapidně zvyšuje. Problémem je také nízká úroveň vzdělání v oblasti softwarového pirátství, protože uživatelé si velmi často ani neuvědomují, že porušují autorská práva. Celkově lze říci, že pirátství v domácnostech je masový jev, který se neustále zhoršuje.

Další příčinou pirátství je slabá ochrana softwaru. V dnešní době je zcela normální, že software neobsahuje vůbec žádnou ochranu a nebo obsahuje ochranu, která je příliš slabá. U zábavného softwaru je zcela běžné, že je ochrana prolomena ještě v ten den, kdy byl softwarový produkt vydán. Pokud se do budoucna softwarové firmy nezačnou více starat o bezpečnost svého softwaru, tak softwarové pirátství jen stěží zanikne.

Jako poslední příčinu pirátství vnímám nízkou úroveň spolupráce občanů s OČTŘ při vyšetřování softwarového pirátství. Souhrnně lze říci, že za to může zejména nízká kriminální citlivost v oblasti softwarového pirátství.

Ve své práci jsem se dále zaměřil na současnou právní úpravou softwarového pirátství. Celkově neshledávám žádné závažné nedostatky v současné právní úpravě České republiky upravující oblast softwarového pirátství. V souvislosti se současnou právní úpravou softwarového pirátství jsem se dále věnoval problematice současné právní úpravy. Aktuálně největším problémem je teritorialita práva. Ačkoli mají jednotlivé státy stanovenou svoji legislativu proti softwarovému zločinu, tak je potřeba zapracovat na jejím sladění, protože Internet žádné hranice nemá. V souvislosti s tímto je rovněž potřeba uzavírat mezinárodní smlouvy o vyšetřování a stíhání pachatelů, které by umožnily stíhat pachatele žijící na území jednoho státu, ale porušující autorské právo na území jiného státu. Zabránilo by se především tomu, že pachatelé nebudou obcházet právní předpisy tím, že budou působit na zahraničních serverech.

Dále jsem se věnoval pirátské komunitě se zaměřím zejména na fenomén označovaný jako „warez“. Warez je fenomén, který lze jen těžko odstranit, protože dokud budou stále vznikat nové ochrany programů či her, tak warez bude mít stále motivaci tyto výzvy překonávat. Vyšetřovatelé by se tedy měli spíše zaměřit na obrovské množství běžných uživatelů, kteří sdílejí a stahují díla chráněná autorským zákonem. Zde je ale potřeba vymyslet nový model trestání, protože v současné době není možné miliony běžných uživatelů porušujících autorská práva uvrhnout do vězení.

Závěrem bych uvedl, že na základě získaných poznatků mohu prohlásit, že problematika softwarového pirátství v nejbližší době vyřešena nebude. Do budoucna je potřeba k snížení míry softwarového pirátství zejména více financí do policejních orgánů zabývajících se počítačovou kriminalitou, více se zaměřit na běžné uživatele porušující autorské právo, zlepšit ochranu softwaru, sjednotit internetové právo

a uzavírat spolupráce o stíhání a trestání pachatelů porušujících autorské právo v jiných zemích, více vzdělávat veřejnost (včetně zlepšení spolupráce s OČTŘ) a pokračovat v dobře nastavených obchodních modelech.

Na samotný závěr práce bych dodal, že se mi mnou stanovené cíle podařilo splnit a poskytl jsem čtenáři ucelený obraz o problematice softwarového pirátství.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Literární zdroje

1. CRAIG, P; HONICK, R. *Softwarové pirátství bez záhad*. 1. vydání. Praha : Grada Publishing, 2008. 212 s. ISBN 978-80-247-1765-4.
2. ČERMÁK, J. *Internet a autorské právo*. 1. vydání. Praha : Linde, 2001. 195 s. ISBN 80-7201-295-9.
3. ČERVENĚ, P. *Cracking a jak se proti němu bránit*. 1. vydání. Praha : Computer Press, 2001. 205 s. ISBN 80-7226-382-X.
4. GŘIVNA, T; POLČÁK, R. *Kyberkriminalita a právo*. 1. vydání. Praha : Auditorium, 2008. 220 s. ISBN 978-80-903786-7-4.
5. JANSA, L; OTEVŘEL, P. *Softwarové právo*. 1. vydání. Brno : Computer Press, 2011. 340 s. ISBN 978-80-251-3458-0.
6. JIROVSKÝ, V. *Kybernetická kriminalita : nejen o hackingu, crackingu, virech a trojských koních bez tajemství*. 1. vydání. Praha : Grada Publishing, 2007. 284 s. ISBN 978-80-247-1561-2.
7. KOENIG, E; SMITH, B. *Metody boje proti softwarovým pirátům ve světě*. 1. vydání. Praha : Leringo, 1993. 32 s. ISBN 80-901327-2-3.
8. KŘÍŽ, Jan, et al. *Autorský zákon - komentář a předpisy související*. 1. vydání. Praha : Linde, 2001. 781 s. ISBN 80-7201-301-7.
9. MATĚJKA, M. *Počítačová kriminalita*. 1. vydání. Praha : Computer Press, 2002. 106 s. ISBN 80-7226-419-2.
10. OJA, D; PARSONS, J. *Computer Concepts : Illustrated Introductory*. 8th Edition. Boston : Course Technology Ptr, 2011. 252 p. ISBN 13: 9780538749398.
11. PORADA, V; KONRÁD, Z. *Metodika vyšetřování počítačové kriminality*. 1. vydání. Praha : Vydavatelství PA ČR, 1998. 54 s. ISBN 80-85981-75-0.
12. PROSISE, CH; MANDIA, K. *Počítačový útok : detekce, obrana a okamžitá náprava*. 1. vydání. Praha : Computer Press, 2002. 410 s. ISBN 80-7226-682-9.
13. SMEJKAL, V. *Internet a §§§*. 2. vydání. Praha : Grada Publishing, 2001. 283 s. ISBN 80-247-0058-1.
14. SMEJKAL, V; SOKOL, T; VLČEK, M. *Počítačové právo*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 1995. 264 s. ISBN 80-7179-009-5.

15. STRAUS, J. *Kriminalistická metodika*. 2. vydání. Plzeň : Aleš Čeněk, 2008. 315 s. ISBN 978-80-7380-124-3.
16. ŠTĚDRONĚ, B. *Open Source software ve veřejné správě a soukromém sektoru*. 1. vydání. Praha : Grada Publishing, 2009. 124 s. ISBN 978-80-247-3047-9.
17. TELEC, I. *Přehled práva duševního vlastnictví*. 2. vydání. Brno : Doplněk, 2007. 199 s. ISBN 978-80-7239-206-3.
18. VLČEK, M. *Počítače a kriminalita : trestněprávní a kriminologické aspekty*. 1. vydání. Praha : Academia, 1989. 95 s. ISBN 80-200-0139-5.

Elektronické zdroje

1. AUJEZDSKÝ, J. *Root.cz - Shareware* [online]. [cit. 2011-11-23]. Dostupný z WWW: <<http://www.root.cz/specialy/licence/shareware/>>.
2. BSA – *Bilance softwarového pirátství* [online]. 28. 1. 2011 [cit. 2011-11-26]. Dostupný z WWW: <<http://www.bsa.org/country/News%20and%20Events/News%20Archives/cs/2011/cs-03302011-balance.aspx>>.
3. BSA - *BSA řeší 1600 nových případů* [online]. 18. 11. 2010. [cit. 2012-03-16]. Dostupný z WWW: <<http://www.bsa.org/country/News%20and%20Events/News%20Archives/cs/2011/cs-03302011-1600.aspx>>.
4. BSA – *Snížení míry softwarového pirátství přinese Česku miliardy* [online]. 15. 9. 2010 [cit. 2011-11-27]. Dostupný z WWW: <<http://www.bsa.org/country/News%20and%20Events/News%20Archives/global/09152010-piracyimpact.aspx>>.
5. BSA – *Softwarové pirátství v Česku kleslo třetím rokem o procentní bod* [online]. 12. 5. 2011 [cit. 2011-11-23]. Dostupný z WWW: <<http://www.bsa.org/country/News%20and%20Events/News%20Archives/global/05062011-idc-globalpiracystudy.aspx>>.
6. ČERNÝ, M. *Root.cz - SOPA: Skryté odepření práv (nejen) američanům* [online]. 18. 1. 2012 [cit. 2012-02-11]. Dostupný z WWW: <<http://www.root.cz/clanky/sopa-skryte-odepreni-prav-nejen-americanum/>>.
7. FERJENČÍK, M; MICHÁLEK, J. *Pirátské noviny - ACTA: Zostřený boj za „duševní vlastnictví“* [online]. 5. 1. 2012 [cit. 2012-02-10]. Dostupný z WWW: <http://piratskenoviny.cz/?c_id=33494>.

8. HLAVENKA, J. *Živě.cz - Krást se nemá (software může)* [online]. 1. 6. 2000 [cit. 2012-03-01]. Dostupný z WWW: <<http://www.zive.cz/clanky/krast-se-nema-software-muze/sc-3-a-14685/default.aspx>>.
9. JANSKA, L. *Právo IT – Softwarové pirátství ve firmě* [online]. 13. 12. 2006 [cit. 2011-11-26]. Dostupný z WWW: <<http://www.pravoit.cz/article/softwareve-piratstvi-ve-firme>>.
10. LÁTAL, I. *Ministerstvo vnitra - Informační kriminalita a úloha policisty při jejím řešení* [online]. 1. 6. 2008 [cit. 2012-03-23]. Dostupný z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/policista/prilohy/pc_krimi.html>.
11. *Microsoft – Rizika používání nelegálního softwaru* [online]. [cit. 2011-11-30]. Dostupný z WWW: <<http://www.microsoft.com/cze/legalnisoftware/prevence-a-rizika/rizika.aspx>>.
12. *Microsoft – Účinné formy prevence* [online]. [cit. 2011-12-01]. Dostupný z WWW: <<http://www.microsoft.com/cze/legalnisoftware/prevence-a-rizika/prevence.aspx>>.
13. *Ministerstvo průmyslu a obchodu – Dohoda proti padělatelství ACTA* [online]. 7. 11. 2011 [cit. 2012-03-13]. Dostupný z WWW: <<http://www.mpo.cz/dokument91931.html>>.
14. NĚMEC, M. *Živě.cz - Padlo rozhodnutí v kauze Mironet* [online]. 15. 3. 2002 [cit. 2012-03-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.zive.cz/clanky/padlo-rozhodnuti-v-kauze-mironet/sc-3-a-105689/default.aspx>>.
15. ROMANCOVÁ, I. *Evropský rozhled - Protesty proti zákonům SOPA a PIPA byly úspěšné* [online]. 21. 1. 2012 [cit. 2012-02-12]. Dostupný z WWW: <<http://www.evropsky-rozhled.eu/protesty-proti-zakonom-sopa-a-pipa-byly-uspesne/>>.
16. ZEMAN, M. *Lupa.cz – BSA tajemství zbavená* [online]. 9. 3. 2001 [cit. 2011-12-23]. Dostupný z WWW: <<http://www.lupa.cz/clanky/bsa-tajemstvi-zbavena>>.

Legislativní dokumenty

1. Česko. Zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon). In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2000. Dostupný z WWW: <<http://business.center.cz/business/pravo/zakony/autorsky/>>.

SEZNAM ZKRATEK

ACTA – Anti-Counterfeiting Trade Agreement
AutZ – autorský zákon
BBS – Bulletin Board System
BSA – Business Software Alliance
CD – Compact Disc
CD-R – Compact Disc - Recordable
CD-ROM – Compact Disc – Read Only Memory
CIA – Central Intelligence Agency
ČPU – Česká protipirátská unie
DNS – Domain Name Server
DRM – Digital Rights Management
DVD – Digital Versatile Disc
FBI – Federal Bureau of Investigation
FTP – File Transfer Protocol
GIMP – General Image Manipulation Program
GPL – General Public License
HDD – Hard Disc Drive
HTML – HyperText Markup Language
IFPI – International Federation of the Phonographic Industry
ISDN – Integrated Services Digital Network
ISP – Internet Service Provider
IT – Information Technology
MPAA – Motion Picture Association of America
OČTR – orgány činné v trestním řízení
OEM – Original Equipment Manufacturer
OSA – Ochranný svaz autorský
OSS – Open Source Software
P2P – peer to peer
PIPA – Protect Intellectual Property Act
RIAA – Recording Industry Association of America
SaaS – Software as a Service
SOPA – Stop Online Piracy Act
SW - Software
TCP/IP – Transmission Control Protocol / Internet Protocol
TRIPS – The Related Aspects of Intellectual Property Rights
TrZ – trestní zákoník
WWW – World Wide Web

SEZNAM OBRAZKŮ A GRAFŮ

Obr. 1 – Z jakých zdrojů oznámení pirátství pochází

Obr. 2 – Vývoj míry softwarového pirátství v Česku a na Slovensku (1994-2010)

Graf 1 – Věkové kategorie respondentů

Graf 2 – Nejvyšší dosažené vzdělání

Graf 3 – Nejrozšířenější oblast softwarového pirátství v ČR

Graf 4 – Oblasti softwarového pirátství se kterými se respondenti setkali

Graf 5 – Názor respondentů na softwarové pirátství

Graf 6 – Srozumění respondentů se zákony souvisejících se softwarem

Graf 7 – Víte jaké tresty hrozí za softwarové pirátství?

Graf 8 – Hlavní příčiny softwarového pirátství

Graf 9 – Je v současné době software drahý?

Graf 10 – Maximální částka, kterou by byli respondenti ochotni zaplatit při nákupu legálního softwaru

Graf 11 – Vyjádření respondentů, zda jsou na straně softwarových pirátů nebo na straně OČTŘ

Graf 12 – Chápete používání nelegálního softwaru jako krádež?

Graf 13 – Podíl na odhalování softwarového pirátství

Graf 14 – Ochota respondentů nahlásit softwarové pirátství

Graf 15 – Spokojenost respondentů se softwarovými firmami v souvislosti se snižováním softwarového pirátství

Graf 16 – Názor respondentů na softwarovou ochranu

Graf 17 – Potřeba vzdělávání veřejnosti v oblasti softwarového pirátství

Graf 18 – Současná míra softwarového pirátství v ČR

Graf 19 – Vývoj míry softwarového pirátství v ČR do budoucna

PŘÍLOHY

Příloha I. – Dotazník

Příloha II. – Řízený rozhovor s tiskovým mluvčím BSA Janem Hlaváčem a s Vojtěchem Chloupkem, specialistou na počítačové pirátství.

PŘÍLOHA I.

Dotazník: Příčiny softwarového pirátství

Dobrý den,

zpracovávám dotazníkové šetření při bakalářské práci na téma Počítačová kriminalita se zaměřením na softwarové pirátství pro bezpečnostně právní činnost při Vysoké škole evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích. Výzkum se zabývá příčinami softwarového pirátství. Velmi bych ocenil Vaší spolupráci při mém průzkumu. Vyplnění dotazníku Vám zabere jen pár minut.

Děkuji Vám za Váš čas a spolupráci.

(<https://docs.google.com/spreadsheets/viewform?formkey=dDF0ZXE3OVp5bXgxc01pa2JPWlk4d3c6MQ#gid=0>)

1) Jaký je Váš věk?

- 18-25
- 25-50
- 50-60
- 60 let a více

2) Pohlaví?

- Muž
- Žena

3) Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- Základní
- Středoškolské
- Vyšší odborné
- Vysokoškolské

4) Slyšeli jste někdy pojem softwarové pirátství?

- Ano
- Ne

5) Jaká oblast softwarového pirátství je dle Vás nejrozšířenější v ČR?

- Domácí pirátství
- Internetové pirátství
- Pirátství podniků
- Pirátství prodejců
- Průmyslové pirátství
- Nevím

6) S jakou oblastí softwarového pirátství jste se již setkali?

Zvolte libovolný počet odpovědí - minimálně však jednu

- Domácí pirátství
- Internetové pirátství
- Pirátství podniků
- Pirátství prodejců
- Průmyslové pirátství
- Se softwarovým pirátstvím jsem se dosud neseťkal

7) Jaký je Váš postoj na softwarové pirátství?

- Jsem pro zavedení přísnějších trestů, protože softwaroví piráti okrádají ekonomiku o miliardy korun
- Se softwarovým pirátstvím nesouhlasím, ale chápu důvody, které vedou lidi ke stahování nelegálního softwaru
- Jsem na straně softwarových pirátů, protože ceny za software jsou příliš vysoké
- Souhlasím se současnou situací

8) Myslíte si, že jste srozuměn se zákony, které se týkají softwaru?

- Ano, zákonnou úpravu znám velmi dobře
- Ano, zákonnou úpravu znám dobře
- Ne, zákonnou úpravu znám málo
- Ne, zákonnou úpravu znám velmi málo

9) Víte jaké tresty hrozí za softwarové pirátství?

- Ano
- Ne

10) Co je podle Vás hlavní příčinou softwarového pirátství?

- Vysoká cena softwaru
- Špatná ochrana softwaru proti kopírování
- Snadná dostupnost nelegálního softwaru na internetu
- Minimální náklady na získání nelegálního softwaru
- Nízké tresty za softwarové pirátství
- Špatná prevence v oblasti softwarového pirátství
- Malá pravděpodobnost odhalení softwarového pirátství
- Nevím

11) Myslíte si, že je software v současné době drahý?

- Ano, software je předražený
- Cena softwaru je přijatelná
- Ne, na výrobě softwaru se podílí celá řada lidí

12) Jakou maximální částku byste byli při nákupu legálního softwaru ochotni zaplatit?

- Do 1000 Kč
- 1000 - 3000 Kč
- 3000 - 5000 Kč
- 5000 - 10000 Kč
- Více než 10000 Kč
- Zvolil bych software, který lze legálně užívat zdarma

13) Jste na straně softwarových pirátů nebo na straně orgánů činných v trestním řízení (Policie ČR, soudy....)?

- Jsem na straně softwarových pirátů
- Jsem na straně orgánů činných v trestním řízení
- Nejsem na ničí straně

14) Chápete používání nelegálního softwaru jako krádež?

- Ano, je to krádež jako každá jiná
- Ne, protože legální software bych si stejně nekoupil
- Nikdy jsem nad tím nepřemýšlel

15) Kdo si myslíte, že má na odhalování softwarových pirátů největší podíl?

- Policie ČR
- Subjekty zastupující autory a nositele práv souvisejících s právem autorským (BSA,OSA atd.)
- Veřejnost

16) Kdyby jste věděl, že někdo vlastní nelegální software, nahlásil byste to?

- Ano, nahlásil bych to
- Ne, nenahlásil bych to

17) Myslíte si, že softwarové firmy dělají dost pro to, aby softwarové pirátství klesalo?

- Ano
- Ne

18) Jaký je Váš názor na softwarovou ochranu?

- Softwarová ochrana je důležitá, protože stěžuje pirátům jejich činnost
- Softwarová ochrana otravuje legální vlastníky softwaru
- Softwarovou ochranu je potřeba výrazně zlepšit, aby měla nějaký smysl

19) Jste názoru, že je potřeba v oblasti softwarového pirátství více vzdělávat veřejnost?

- Ano
- Ne

20) Myslíte si, že míra softwarového pirátství v České republice je vysoká?

- Ano, míra softwarového pirátství v České republice je vysoká
- Myslím, že míra softwarového pirátství v České republice je průměrná
- Ne, míra softwarového pirátství v České republice je nízká

21) Jak si myslíte, že se bude vyvíjet míra softwarového pirátství do budoucna?

- Míra softwarového pirátství bude narůstat, protože se zvedne cena softwaru
- Míra softwarového pirátství se bude pohybovat zhruba ve stejné míře
- Míra softwarového pirátství bude klesat, protože software bude lépe chráněn

PŘÍLOHA II.

Řízený rozhovor s tiskovým mluvčím BSA Janem Hlaváčem a s Vojtěchem Chloupkem, specialistou na počítačové pirátství.

- 1) Jaký je Váš názor na softwarové pirátství?**
- 2) Proč je softwarové pirátství v České republice tak rozšířené?**
- 3) Jak je na tom Česká republika ve srovnání s ostatními evropskými státy v oblasti softwarového pirátství?**
- 4) Co se dělá pro snižování softwarového pirátství a co by ještě více pomohlo k jeho snížení?**
- 5) V čem vidíte hlavní nedostatky současné zákonné úpravy České republiky ve vztahu k softwarovému pirátství?**
- 6) Myslíte si, že je potřeba přitvrdit současné zákony na ochranu duševního vlastnictví nebo je naopak potřeba současný systém spíše novelizovat a přizpůsobovat ho novým technologiím?**
- 7) Myslíte, že by případné schválení mezinárodní obchodní dohody proti padělatelství známé pod zkratkou ACTA mělo nějaký výrazný vliv na softwarové pirátství?**
- 8) Jste názoru, že softwarové firmy dělají dost pro to, aby se softwarové pirátství snižovalo? Jestliže ne, co by se mělo ze strany softwarových firem především zlepšit?**
- 9) Software je obecně v České republice považován za předražený. Myslíte si, že vysoká cena softwaru je jedna z hlavních příčin softwarového pirátství?**
- 10) Jak si myslíte, že se bude vyvíjet míra softwarového pirátství v České republice do budoucna?**
- 11) Co byste si přál v oblasti softwarového pirátství do budoucna zlepšit?**